

משולש היחסים סין-ארצות הברית-טאיוואן משנת 2016: התחרות הבין-מעצמתית, מדיניות לעומתית ודיפלומטיית איומים

אורי סלע

אוניברסיטת תל אביב

טאיוואן – על מערכות היחסים המורכבות והטעונות שסובבות אותה – נחשבת לאחת מהנקודות החמות הבולטות בזירה העולמית. ככל שהתחרות או היריבות בין שתי המעצמות העולמיות העיקריות, ארצות הברית וסין, מסלימה במרחב האסייתי או האינדו-פסיפי, כך מחריף המתח סביב סוגיית טאיוואן, הרטוריקה מקצינה ופעולות הצדדים יוצרות סטטוס קוו חדש, המאיים להתחלף חדשות לבקרים בלוחמה של ממש. מאמר זה בוחן את התפתחות מערכת היחסים המשולשת סין-טאיוואן-ארצות הברית מאז שובה של מפלגת DPP הטאיוואנית לשלטון בשנת 2016, ואת האופנים שבהם מערכת יחסים זו הידרדרה לאורך תקופה זו, לצד הסיבות האפשריות לכך. דגש מיוחד מושם במאמר על התהליכים שחלו מאז ביקורה בטאיוואן באוגוסט 2022 של ננסי פלוסי, יו"ר בית הנבחרים האמריקאי, ועד לעלייתו של נשיא חדש בטאיוואן במאי 2024, הנשיא לאי, גם הוא מה-DPP – תהליכים שאליהם ניתן להתייחס כאל "משבר פורמוזה הרביעי", שעדיין לא הסתיים.

מילות מפתח: סין, טאיוואן, ארצות הברית, משבר פורמוזה, המפלגה הקומוניסטית, גואו-מיין-דאנג, DPP.

מבוא

שנת 2016 עמדה בסימן הבשלה של מספר תהליכים, הן פנימיים בסין, בטאיוואן ובארצות הברית, והן כלל-עולמיים, שהביאו לשינוי מגמה במערכת היחסים המשולשת. ראשית, בארצות הברית ובטאיוואן הייתה זו שנת בחירות לנשיאות, בטאיוואן בתחילת השנה ובארצות הברית לקראת סופה, ובה מילאה הסוגיה הסינית תפקיד חשוב: בטאיוואן – בשאלת הגדרת היחסים בינה לבין סין; בארצות הברית – כמטרה לחיצי המועמדים. באותה עת היה הנשיא המכהן בסין שי ג'ין-פינג באמצע כהונתו הראשונה. הוא הצליח לחזק את אחיזתו במפלגה והוגדר בשנה זו כ"מנהיג ליבה" (领导核心) של סין (בדומה למאו, דנג וג'יאנג לפניו). במחצית הראשונה של כהונתו גילתה סין יותר ויותר אגרסיביות בזירה העולמית, ובייחוד במרחב הקרוב אליה: הן בים סין המזרחי (בעימות מול יפן בסוגיית איי סנקאקו/דיאוייו), הן בים סין הדרומי והן במרכז אסיה, כולל בהקשר של יוזמת החגורה והדרך (או 'חגורה אחת, דרך אחת', כפי שהוגדרה בשלבים הראשונים,

מאז 2013). מדיניות זו נקשרה בחזון הרחב יותר של הנשיא שי על "הגשמת החלום הסיני לתחייה הלאומית הגדולה של העם סיני" (实现中华民族伟大复兴中); (国梦); (לרעיון "העידן החדש" (新时代), המבטא את תפיסת העולם של המפלגה הקומוניסטית של סין בשנים האחרונות (בפרט מאז 2017); ול"מחשבת שי ג'ין-פינג על סוציאליזם עם מאפיינים סיניים לעידן החדש (习近平新时代中国特色社会主义思想) באופן רחב יותר (China Daily, 2017). שלושת המרכיבים הללו כיוונו יחדיו לשינוי פרדיגמטי בהיסטוריה של סין המודרנית ושל העולם ככלל: שינוי שהוא גם איכותי וגם כמותי בהצלחותיה של סין, וכן שינוי במעמדה של סין בעולם, כשהיא תופסת את המקום המרכזי והדומיננטי – המקום הראוי לה, לשיטתה – על במת העולם, מאז עלייתו של שי ג'ין-פינג לשלטון (Dai & Luqiu, 2022; Holbig, 2018).¹ מערכות היחסים של סין בזירה הקרובה אליה היו אמורות להשתנות בהתאם ולבטא את הדומיננטיות הסינית החדשה.

לאחר מכן (Insisa, 2016). בשנתו האחרונה של ברק אובמה כנשיא ארצות הברית הצליח המהלך להקמת הברית הטרונס-פסיפית (Trans-Pacific Partnership, TPP)², ונדמה היה מחד גיסא שמתעצמים ניסיונותיה של ארצות הברית לעמוד מול סין במסגרת 'הפיבוט לאסיה' – המדיניות של הנשיא אובמה מ-2011 בעיקר, להעברת מרכז הכובד של מדיניות החוץ האמריקאית לאסיה, ומאידך גיסא נראה היה שסין מאוד לא מרוצה מכך, ועל כן גם תגביר את ניסיונותיה לעמוד מול מהלכים אלה (deLisle, 2018; Tsai & Liu, 2017). מכאן שאם עד שנת 2016 נראה היה שמערכת היחסים בין סין לבין טאיוואן הולכת ומשתפרת, למרות אתגרים שונים, שנה זו היוותה קו פרשת מים בסוגיה זו, ובמובנים מסויימים מערכת היחסים החלה להידרדר מאז. במאמר זה אני מבקש לבחון את הדינמיקה של משולש היחסים סין-טאיוואן-ארצות הברית מאז 2016 ולהסביר מהן הסיבות לדינמיקה זו, באילו מובנים ניתן לראות גם המשכיות אחרי שנה זו ומהן המגמות העיקריות של יחסים אלה, בפרט משנת 2022 (תחילתו של משבר פורמוזה הרביעי) ועד עלייתו לשלטון של נשיא טאיוואן ויליאם לאי, גם הוא מה-DPP, במאי 2024.

המשכיות ושינוי מגמה מאז 2016

בדצמבר 2016 התרחש אירוע סמלי שמייצג את שינוי המגמה במערכת היחסים המשולשת. הנשיאה צאי התקשרה לנשיא הנבחר טראמפ כדי לברך אותו. יותר משלושה עשורים לא שוחחו נשיאי ארצות הברית וטאיוואן, ודאי לא באופן רשמי, אולם דונלד טראמפ קיבל את השיחה והשניים דיברו, כך דווח, כעשר דקות. אם במודע ואם לאו, שיחה זו סימנה לסין העממית כי ייתכן שהחל שלב חדש, שבו מדיניות סין האחת כבר אינה מקובלת. הממשל אומנם דאג להצהיר מייד לאחר מכן כי ארצות הברית ממשיכה במדיניות סין האחת, וגם התגובה מסין הייתה פושרת למדי והאשימה בעיקר את טאיוואן ב"תרגיל", אולם הסמליות של השיחה לא חמקה מאף אחת מהן (deLisle, 2018), ולא היה מדובר רק בפעולות סמליות. למשל, בקדנציה השנייה של אובמה כמעט לא היו מכירות נשק של ארצות הברית לטאיוואן (למעט בשנת 2015), אולם כבר בשנה הראשונה לנשיאות טראמפ חודשו עסקאות הנשק בין המדינות ואף עלו מדרגה (Dickey, 2019).

יתר על כן, הרעת היחסים הכללית בין ארצות הברית לסין, מהגדרת היחסים כ"תחרות אסטרטגית" כבר בסוף שנת 2017 ו"מלחמת הסחר" שהגיעה מייד לאחר מכן, לא נותרה כמובן בילטרלית בלבד, והיו לה השלכות גלובליות, כולל על טאיוואן. כך, ככל שארצות הברית

בטאיוואן געשה המערכת הפוליטית לקראת הבחירות של 2016. שתי המפלגות העיקריות שהתחרו אז (וגם היום) היו הגוואו-מין-דאנג ("מפלגת האומה/הלאום", Kuo-min-tang, KMT), וה-DPP (Democratic Progressive Party). חילוקי הדעות העיקריים ביניהן סובבים סביב מגוון נושאים, הן פנימיים והן חיצוניים. במדיניות פנים וכלכלה ה-DPP נוטה יותר לכיוון שמאל סוציאליסטי, וכן לגישה ליברלית יותר מבחינה חברתית (למשל בסוגיות נישואים של בני/בנות אותו מגדר, או בגישה חוקתית מקילה יותר, ששמה דגש על שיקום עבריינים ולא על ענישה), בעוד הגוואו-מין-דאנג נחשבת שמרנית יותר ודוגלת בכלכלה חופשית וקפיטליסטית יותר, עם פחות מיסוי. חשוב מכך לענייננו הוא שבעוד הגוואו-מין-דאנג, ודאי בשנותיה בשלטון עד 2016, קיבלה את העיקרון או המדיניות של סין האחת בהתאם לקונצנזוס של 1992 עם סין העממית, וביקשה לחזק את הקשרים עם סין העממית, ה-DPP לעומתה דוגלת בזהות טאיוואנית מובחנת, בביזור הקשרים הכלכליים והפחתת התלות בסין העממית וברעיון, המוצג במכוון בצורה מעורפלת מעט, שטאיוואן היא מדינה ריבונית מזה זמן (ועל כן אין צורך להכריז על "עצמאות"). נוסף על שתי המפלגות הללו, בשנת 2019 החלה לפעול גם מפלגת ה-TPP (Taiwan People's Party), שקרובה יותר לגוואו-מין-דאנג מבחינה רעיונית אך מציגה עצמה כפרגמטית יותר. היות שהיא גם נתפסת בציבור כמנותקת מהחיבור ההיסטורי של הגוואו-מין-דאנג לעשורים של שלטון דיקטטורי ולעיתים אלים, הדבר מקנה לה יתרון מסוים על הגוואו-מין-דאנג, אך כאמור, בבחירות של 2016 היא עדיין לא הייתה קיימת.

"מחאת החמניות", שהגיעה לשיאה ב-2014 ואשר ביקרה באופן חריף את המדיניות הפייסנית של ממשל הגוואו-מין-דאנג ביחס לסין העממית, הבשילה לכדי כוח פוליטי מהותי, ובבחירות של ינואר 2016 זכתה מפלגת ה-DPP ברוב בבית המחוקקים וגם בנשיאות עצמה, וצאי יינג-וון הייתה לנשיאת טאיוואן. נדמה היה כי שאלת ה"עצמאות" הטאיוואנית חזרה אל השולחן, גם אם באופן רשמי ה-DPP הצהירה לקראת הבחירות שהיא אינה עוסקת בשאלה זו. זמן קצר בלבד לפני הבחירות, בנובמבר 2015, נפגשו נשיא סין ונשיא טאיוואן מא יינג-ג'ו בסינגפור, לאחר סדרת פגישות רשמיות בסין ובטאיוואן של בכירי המשרד לענייני טאיוואן (הסיני) והמועצה לענייני היבשת (הטאיוואנית) בשנת 2014 (שקדמה להן פגישה בלתי רשמית ביניהם בבאלי בשנת 2013), ונדמה היה כי מסלול היחסים בין השתיים דווקא עשוי להתקדם בצורה חיובית. הדבר רק חיזק את התפנית המשמעותית של נפילת הגוואו-מין-דאנג ועליית ה-DPP זמן קצר

מיוחדים" (SAR) שבהם השיטה שונה. המהלכים הסיניים הכוחניים בהונג קונג, לצד דיפלומטיה התקפית של סין (שזכתה לכינוי wolf warrior diplomacy), המחישו עבור הטאיוואנים ששיטה זו אינה אפשרות לגיטימית מבחינתם וגרמו להם לצאת למחות, מרחוק, יחד עם תושבי הונג קונג. נשיאת טאיוואן מינפה זאת ורכבה על גל מחאה זה לכהונה שנייה בשנת 2020, תוך שהגואו-מיין-דאנג – שביקשה לאורך הדרך לקדם את היחסים עם סין העממית – התקשתה להשיב לטענות המוחים (Brown & Churchman, 2019; Insisa, 2019).

בעוד שמובן מאליו כי הסוגיה הראשית על הפרק היא "האיחוד" (統一, או "האיחוד מחדש"), חשוב להבין מהם הנושאים העיקריים השנויים במחלוקת תחת כותרת כללית זו, בייחוד מאז 2016. מצידה של סין העממית, מספר דרישות ראשיות נתפסות או מוצגות כתנאים: א. קבלה טאיוואנית של "הקונצנזוס של 1992" (九二共識), הכולל את עקרון סין האחת; ב. דרישה לדחייה מוחלטת מהצד הטאיוואני של רעיונות "עצמאות טאיוואן" (台独); ג. קבלה טאיוואנית של העיקרון 'מדינה אחת, שתי שיטות' כבסיס הפעולה הנדרש לביצוע האיחוד; ד. דחייה של כל "השפעה או מעורבות חיצונית" (外部势力干涉) בהתנהלות בין השתיים, כאשר הכוונה היא כמובן בראש ובראשונה למעורבות אמריקאית.

מצידה של טאיוואן תחת שלטון הנשיאה צאי, נדמה כי המונח עמימות מתאר את התנהלותה בהקשר זה: הנשיאה קיבלה את "העובדה ההיסטורית" שהיו דיונים בשנת 1992, אך לא את הקונצנזוס (על עקרון סין האחת) כפי שסין מציגה אותו, ולקחה מההסכמות של 1992 בעיקר את הרעיון של המשך דיונים ברוח של שלום ורצון טוב; הנשיאה אומנם לא דיברה באופן חד-משמעי על עצמאות טאיוואנית, אך כן טענה בדבר קיומה הנפרד של טאיוואן והדגישה שוב ושוב את המערכת הדמוקרטית שלה, השונה מהותית מזו הסינית, ועל כן גם את ההנחה שכל החלטה בעניין גורלה של טאיוואן תהא בידי העם הטאיוואני; העיקרון 'מדינה אחת, שתי שיטות' נדחה, ודאי לאחר 2019; וטאיוואן תחת צאי גם ביקשה להדק את הקשרים עם ארצות הברית (ועם עוד מדינות דמוקרטיות שהן "like-minded"), כמו גם לחזק את מעמדה הבינלאומי של טאיוואן, למשל במוסדות בינלאומיים מגוונים (Insisa, 2019). מכאן שלא זו בלבד ששאלת האיחוד נותרה ללא מענה, גם היכולת לנהל משא ומתן או דיונים על עתיד הקשרים נמוגה, בשעה שבסין גברו הקולות שטענו כי צאי חותרת ל"עצמאות", ל"הפרדות תרבותית" (文化去中), ל"התרחקות כלכלית" (经济排中), ל"התנגדות דיפלומטית" (外交抗中) ול"שימוש

הדגישה יותר ויותר את הערכים המשותפים שלה עם מדינות דמוקרטיות והעצימה את הבעייתיות של צורת השלטון בסין העממית, בדגש על המק"ס (המפלגה הקומוניסטית הסינית), כך גברו הקולות בארצות הברית שהטעימו כי יש לחזק את הקשרים עם טאיוואן על מנת לעמוד בצורה נחושה מול סין. מכיוון שה-DPP בטאיוואן שאפה אף היא להדק את הקשרים עם ארצות הברית, תוך הדגשת על הערכים המשותפים, הדמוקרטיה ועוד, גדל הפער בין סין העממית לבין טאיוואן (Insisa, 2021).

מכיוון שה-DPP בטאיוואן שאפה אף היא להדק את הקשרים עם ארצות הברית, תוך הדגשת על הערכים המשותפים, הדמוקרטיה ועוד, גדל הפער בין סין העממית לבין טאיוואן.

היחסים הרשמיים בין סין העממית לטאיוואן שוב עלו על שרטון, גם אם כמו בעבר, היחסים הכלכליים דווקא המשיכו להתקדם ואף לשבור שיאים. בקרב הציבור הטאיוואני הלכה ופחתה התמיכה ב-DPP ובנשיאה צאי גם בלי קשר לסוגיה הסינית, בשל סוגיות פנימיות ובעיקר משום שהמצב הכלכלי לא השתנה לטובה באופן שקיוו לו. וכך סימנו הסקרים בטאיוואן את חזרת התמיכה אל מפלגת הגואו-מיין-דאנג, ככל שהקדנציה בת ארבע השנים של הנשיאה התקדמה. אבל לאורך שנת 2019, בואכה הבחירות בטאיוואן בינואר 2020, השתנתה מגמה זו והחלה חזרה לתמיכה בנשיאה, וזאת לא מעט לאור אירועים הקשורים בסין העממית. בתקופה זו עלה בהונג קונג גל מחאה עצום, שהמניע הישיר לו היה חוק הסגרה חדש שעלה לדיון (שאפשר הסגרה באופן פשוט ומהיר של אזרחי הונג קונג לסיין גופא, לצד שיתוף פעולה משפטי הדוק יותר). עם זאת, המחאה נשענה על סיבות עמוקות יותר מהחוק עצמו (שבאותה עת לא חוקק בסופו של דבר), ובעיקר על מסמוס ההפרדה העקרונית בין מערכות החוק והמשפט של סין והונג קונג, ולצד זאת של השיטה הדמוקרטית של הונג קונג ככלל – מגמה שהחלה עוד שנים קודם לכן.

נקודה זו, עם המחאה הגואה ולצד הדיכוי האלים שלה, המחשה בראייה הטאיוואנית (ולא רק היא) כי הפתרון שהושג לסוגיית הונג קונג – "מדינה אחת, שתי שיטות" (一国两制) – אינו עובד. פתרון זה, שהחל בפועל כאשר הונג קונג עברה מידי בריטניה לסין העממית בשנת 1997, נתפס לא פעם כדרך שאולי תאפשר גם לטאיוואן להשתלב בדרכי שלום תחת כנפיה של סין העממית: מדינה אחת (סין העממית), שבה שיטות שלטון, כלכלה וחקיקה שונות יכולות לדור זו לצד זו – סין גופא ולצידה (כלומר תחתיה) "אזורים מנהליים

תרשים 1: חפיפות ה-ADIZ במזרח אסיה

מקור: Ebbighausen, 2021

הצבאית (חיל הים וחיל האוויר בעיקר) הן בים סין המזרחי סביב טאיוואן והן בים סין הדרומי (מדרום לטאיוואן), והגבירה את גיחותיה ודרישותיה בגזרת איי דיאויאו/סנקאקו השניים במחלוקת מצפון לטאיוואן: איים שבהם שולטת יפן, אשר גם סין העממית וגם טאיוואן טוענות לריבונות עליהם (Xin, 2020). גם העובדה שהנשיאה צאי ביקרה בארצות הברית מספר פעמים בקדנציה הראשונה שלה (עד הקורונה) לא סייעה להפגת המתיחות. בהקשר של סוגיית הגיחות האוויריות של סין העממית, יש להזכיר כי בסוף שנת 2013 הכריזה סין באופן חד-צדדי על אזור זיהוי והגנה אווירית – ADIZ – חדש בים סין המזרחי. המהלך הגיע לאחר החרפת הסכסוך הטריטוריאלי בין סין ליפן (בעיקר אך לא רק) על הריבונות על איי דיאויאו/סנקאקו, וה-ADIZ החדש יצר חפיפה מסוכנת בין אזורי הזיהוי וההגנה האווירית של סין, יפן, טאיוואן וקוריאה הדרומית (Trent, 2020).³

בדמוקרטיה כדי להדוף את סין" (民主拒中), ועל כן נטען כי שימוש בכוח צבאי הוא המוצא היחיד לשימוש האיחוד (Zhao, 2023). זאת ועוד, במקביל לעלייה לשלטון של הנשיאה צאי ומפלגתה, מאז שנת 2016 סין העממית לא רק החריפה את הטון כלפי טאיוואן, היא גם ערכה כמעט בכל שנה תרגילים צבאיים בסביבת האי, כאשר חלק ניכר מהם החל לאחר "התגרות" – בעיניה של סין העממית – מצד טאיוואן או בעלת בריתה ארצות הברית. כך, ימים אחדים לאחר שנבחרה צאי לנשיאות בינואר 2016 ערך הצבא הסיני תרגילי ירי וגם החפה לתרגול השתלטות על אי "כלשהו", וגם מועד השבעתה של הנשיאה החדש לווה בתרגילים צבאיים של סין בגזרה הקרובה לטאיוואן, תוך העברת מסר ברור לנשיאה החדשה ולטאיוואן בכלל (Denyer, 2016). במקביל ובמהלך הקדנציה הראשונה של צאי המשיכה סין העממית להגביר את נוכחותה

תרשים 2: חדירות אוויריות של צבא סין ל-ADIZ הטאיוואני

מקור: Brown & Lewis, n.d.

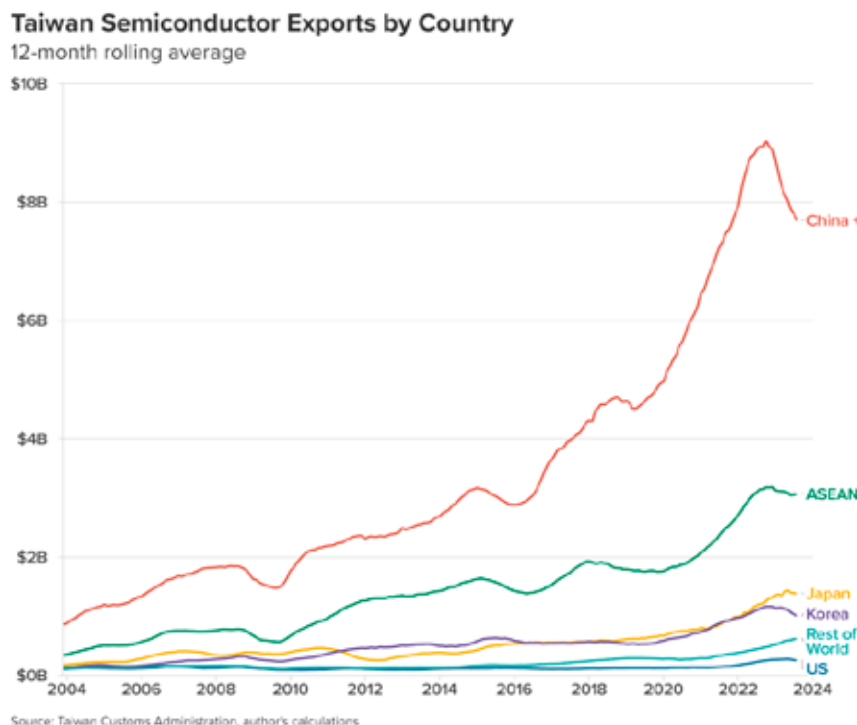
במטוסי תדלוק וכן במטוסי קרב דוגמת J-10, J-11 או סוחוי-30 (Grossman et al., 2018; Trent, 2020). בשעה טאיוואן הגיבה בתרגילים צבאיים משלה, בשעה שארצות הברית עיבתה את תקציב ההגנה שלה לטובת ביקורי חיל הים האמריקאי בטאיוואן. ייתכן שהגברת הטיסות הסיניות סביב טאיוואן בקיץ 2017 קשורה לקונגרס הלאומי ה-19 של המפלגה הקומוניסטית של סין, שנערך באוקטובר אותה שנה – אירוע מרכזי בפוליטיקה הסינית שבו, במקרה זה, גם כהונתו של שי ג'ין־פינג כמזכ"ל המפלגה הוורודה בחמש שנים, וכך הפגנת יד חזקה ותקיפות בגזרה הטאיוואנית נתפסה כמחזקת את שלטונו. נוסף על כך, ייתכן כי התנהלות זו קשורה גם לרפורמה המקיפה שנערכה בצבא הסיני בין 2015 ל-2016, ולרצון או לצורך של הזרועות והפיקודים החדשים לפעול, להתאמן או פשוט להפגין נוכחות (Wuthnow, 2017).

עם זאת, בעשור השני של המאה ה-21, הרוב המכריע של חדירות סיניות לאזורי זיהוי והגנה אווירית במזרח אסיה היה באופן חד־משמעי וגורף לאזור הזיהוי האווירי של יפן. לפי הערכות, מטוסי חיל האוויר הסיני חדרו לאזור היפני יותר מ-3,000 פעמים, ולאזור הדרום־קוריאני (משנת 2016) יותר מ-300 פעמים בעשור זה. למרות התרגילים האוויריים סביב טאיוואן ולצד תרגילים נרחבים של הצי הסיני (וגם שינוי נתיב תעופה אזורי כך שיחלוף בצמוד יותר לקו האמצעי), רק בשנת 2019 חדרו מטוסי חיל האוויר הסיני ממש לתוך אזור הזיהוי וההגנה האווירי (ADIZ) הטאיוואני, וחדירות אלו נעשו מעט יותר נפוצות. ואולם חמור מכך – בראייה

הסטטוס קוו הישן סביב טאיוואן השתנה בצורה דרמטית, בייחוד מסוף שנת 2020, וניתן לומר שנוצר מעין סטטוס קוו חדש שלפיו גיחות, חדירות מטוסים, חציות קו האמצע ופעילות סינית ימית מוגברת (צבאית ואזרחית) הן דבר שבשגרה.

בהדרגה, ובפרט מאז 2016, הגבירה סין את פעילותה האווירית במרחב החדש. כך בשנים 2016–2017 נראה היה כי מרבית הפעילות הצבאית הסינית בגזרה הימית והאווירית התמקדה בעיקר בים סין הדרומי (סביב הדיונים, ולאחר מכן ההחלטה בבית הדין הקבוע לבוררות בהאג, לטובת הפיליפינים בסכסוך) וסביב איי דיאויאו/סנקאקו. ואולם גם פעילותה האווירית של סין במרחב הקרוב לטאיוואן גברה, ובייחוד התעצמו מאוד טיסות של מפציצים אסטרטגיים מסוג H-6K, שהקיפו את האי באופן חסר תקדים. הקפות אלה, שזכו לכינוי "פיטרולים להקפת האיים" (绕岛巡航) בשנת 2017 כאזכור להקפות סביב איי דיאויאו/סנקאקו, גם נכנסו לספר הלבן על "ההגנה הלאומית של סין בעידן החדש" (新时代的中国国防) בשנת 2019 ותוארו כחלק מהמוכנות, בים ובאוויר, ל"הגנת האחדות של המדינה" (捍卫国家统一) וכ"אזהרה חמורה לכוחות המפלגים של 'עצמאות טאיוואן' (对'台独'分裂势力). לא פעם לוו המפציצים במטוסי שליטה והתרעה (发出严正警告) (Guowuyuan xinwen bangongshi, 2019). אווירית, לוחמה אלקטרונית, לוחמה נגד צוללות ומודיעין מדגמים שונים של טופולב 154, KJ-500, Y-8 ו-Y-9,

תרשים 3: היקף יצוא המוליכים למחצה מטאיוואן לפי מדינה/אזור

מקור: Atlantic Council

סינית ימית מוגברת (צבאית ואזרחית) הן דבר שבשגרה (Ebbighausen, 2021).

חלק מההסבר להגברת מדיניות האיומים הסינית קשור גם למעורבות גוברת של ארצות הברית במרחב האינדו-פסיפי: מהחייאת הדיאלוג הארבע-מדינתי (Quad: ארצות הברית, יפן, הודו ואוסטרליה) כבר משנת 2017, אך ביתר שאת בתקופת ממשל בידן; דרך הברית הצבאית בין ארצות הברית, בריטניה ואוסטרליה (AUKUS) בשנת 2021 (ולאחרונה שיחות על צירוף, במתכונות מגוונות, של יפן וקוריאה הדרומית); וכלה בניסיון לכוון ברית כלכלית משמעותית (IPEF) בשנת 2022, שנמצאת עדיין בשלבי הקמה (Koga, 2024).⁵ כל אלה, לצד מעורבות אמריקאית גוברת בפיליפינים, הביאו לתחושת "מצור" בסין העממית. יתר על כן, מגפת הקורונה, שתחילה נדמה היה שאולי תסייע לשיפור היחסים (דרך שיתוף פעולה רפואי בין השתיים), בסופו של דבר החמירה גם את מצב היחסים משני עברי המצר. אומנם אנשי רפואה וחוקרים טאיוואנים היו בין הראשונים שהורשו להגיע לוויחאן ממש בתחילת המגפה, אולם הצלחתה העצומה של טאיוואן במהלך המגפה (פחות מעשרה מתים מקורונה בכל התקופה), וקולה הרם (והמדויק) בארגון הבריאות העולמי הביאו מצד אחד לכך שסין העממית ראתה בה מתחרה על דעת הקהל,

הטאיוואנית והאמריקאית — בשלב זה נרשמו מספר טיסות (בעיקר של מטוסי קרב דוגמת J-11, ובהמשך J-16) שחצו לראשונה זה עשורים את "קו האמצע" במצר במכוון, תוך שבכירים סינים מתכששים לעצם קיומו של "קו אמצע" כזה (Trent, 2020).⁴ לקראת הבחירות לנשיאות בטאיוואן בינואר 2020 קצב הטיסות אף גבר, ולאחר ניצחונה החוזר של צאי בבחירות חדירת מטוסים סיניים הפכה לשגרה מתעצמת. גם ספינות של חיל הים הסיני חדרו למרחב הימי הטאיוואני, כולל מה שנראה כשיט ראוה של נושאות המטוסים הסיניות, ולא פעם גם "מיליציות" של "סירות דיג" אזרחיות סיניות הפגינו נוכחות גוברת סביב טאיוואן (Dobias, 2024). לא רק הבחירות בטאיוואן גרמו לעלייה במספר החדירות הללו, בעיקר ל-ADIZ אבל לעיתים גם לחציות של קו האמצע. ביקורים של בכירים אמריקאים דוגמת אלכס אזאר (מזכיר הבריאות ושירותי האזרח בארצות הברית) באוגוסט 2020, או תת-מזכיר המדינה קית' קראץ' בספטמבר 2020, ועסקאות נשק גדלות שארצות הברית המשיכה לאשר לטאיוואן היו גם הם סיבה או תירוץ לגיחות כאלה. אם כן, הסטטוס קוו הישן סביב טאיוואן השתנה בצורה דרמטית, בייחוד מסוף שנת 2020, וניתן לומר שנוצר מעין סטטוס קוו חדש שלפיו גיחות, חדירות מטוסים, חציות קו האמצע ופעילות

תרשים 4: הסחר בין טאיוואן לסין (כולל הונג קונג), לפי נתוני המכס של טאיוואן

הנתונים מתוך Ministry of Finance, Republic of China, Mainland Affairs Council

כי המלחמה באוקראינה היא בראיית סין העממית סוג של ניסוי כלים לקראת מערכה קרובה מאוד על טאיוואן; שסין בוחנת לא רק את הנושא הצבאי של המערכה אלא גם את אופן התגובה בעולם; וכי סין "תנצל" את תשומת הלב העולמית לאוקראינה על מנת לקדם מהלך צבאי כנגד טאיוואן (Köckritz, 2023). תחזיות אלה התבדו עד כה. סין כמובן בחנה ובוחנת את המערכה הזו גם בהקשר טאיוואני, אולם חשוב לה מאוד ליצור בידול מוחלט בין אוקראינה לבין טאיוואן (על כך בהמשך), וייתכן שגם חוסר ההצלחה הרוסי לא היה גורם מעודד לפעילות דומה מצידה, וזאת לצד חוסר כוונה לפלוש לטאיוואן עד עתה, גם בלי שום קשר למלחמת רוסיה-אוקראינה. עם זאת, במקביל ללחימה ואולי בשל הקולות הרמים והחוששים בהקשר הטאיוואני, החליטה יו"ר בית הנבחרים האמריקאי דאז, ננסי פלוסי, לבקר באי.

ואז באה פלוסי

ביקורה של פלוסי התקיים כ־25 שנה לאחר ביקורו של ניוט גינגריץ' באי בשנת 1997 — כאשר היה יו"ר בית הנבחרים האמריקאי והגיע לאי זמן קצר לאחר משבר פורמוזה השלישי (1995–1996) — שהיה הביקור האמריקאי בדרג הבכיר ביותר מאז. בעוד שהממשל האמריקאי בתקופת ביידן הביע אי־נחת מתזמון הביקור, אך טען כי אין לו סמכות לא לאפשר ביקור כזה, ובעוד שהממשל טען בה בעת כי לביקור אין כל משמעות של שינוי מדיניות אמריקאי, דהיינו, שארצות הברית ממשיכה לעמוד על מדיניות סין האחת — הרי סין העממית לא

ומנגד לכך שטאיוואן עצמה ביקשה יותר נוכחות בזירה העולמית ובארגונים בינלאומיים, עם יותר לגיטימציה עולמית לכך (Cabestan, 2022; Zhang & Savage, 2020).

ולמרות כל המתחים הללו, במהלך הקדנציות של צאי יינג־וון גדל היקף הסחר בין סין וטאיוואן בצורה דרמטית, והיקף היצוא מטאיוואן לסין גדל פי ארבעה מהיקף היבוא מסין, כאשר "כוכב" היצוא הטאיוואני היה תחום המוליכים למחצה. כך גם ההשקעות, בייחוד מצד טאיוואן בסין, גדלו דרמטית בתקופה זו (אם כי בשנים האחרונות ניכרת ירידה בהשקעות). דהיינו, בשמונה השנים האחרונות אנו עדים לשתי מגמות הפוכות: מחד גיסא, העצמה ברטוריקה הנוקשה בין שני צידי המצר ובמהלכים הצבאיים הקשורים בכך, תוך איומים מהצד הסיני בתחומי הכלכלה, הסייבר והביטחון, ומאידך גיסא העצמה בקשרים הכלכליים־עסקיים בין שני הצדדים (Liu, 2022). לאורך שנים ולפני מגפת הקורונה נראה היה שגם קשרי התיירות והתרבות מתהדקים, אולם קרוב לשלוש שנים של מדיניות אפס קורונה בסין ומגמת התנתקות מסוימת מהעולם שבחוץ שינו מגמה זו לחלוטין, לפחות בשלב זה. העצמת הקשרים בין השתיים לוותה גם בשאלת התלות הטאיוואנית (ובמידה מסוימת גם הסינית) שקשרים אלה יוצרים (Mark & Graham, 2023).

סוגיה נוספת שהגבירה במידה רבה את המתח סביב טאיוואן מאז 2022 היא המלחמה באוקראינה. מייד עם הפלישה הרוסית החלו להישמע יותר ויותר קולות שטענו

סביב רצונותיה של טאיוואן. במסמך זה ארצות הברית דוגלת בתמיכה בטאיוואן, כולל ביכולותיה הצבאיות (להגנה עצמית, כמובן), וכל זה לפי העדיפויות והרצונות של "העם הטאיוואני" (The White House, 2022a, p. 13):

אנחנו גם נעבוד עם שותפים באזור ומחוצה לו כדי לשמור על השלום והיציבות במצר טאיוואן, גם על ידי תמיכה ביכולות ההגנה העצמית של טאיוואן, כדי להבטיח סביבה שבה עתידה של טאיוואן נקבע בדרכי שלום בהתאם לרצונות ולמיטב האינטרסים של תושבי טאיוואן. בעשותנו זאת הגישה שלנו נשארת עקבית עם מדיניותנו בדבר סין האחת ועם התחייבויותינו ארוכות השנים במסגרת חוק היחסים עם טאיוואן (Taiwan Relations Act), שלוש ההצהרות המשותפות (Joint Communiqués) המשותפות וששת העקרונות (Six Assurances).

כאשר נשאל הנשיא ביידן בטוקיו אם ארצות הברית תתערב צבאית לשם הגנה על טאיוואן, הוא השיב בחיוב. תגובה זו של הנשיא, לא בפעם הראשונה ולא בפעם האחרונה, הייתה בניגוד למדיניות הרשמית של ארצות הברית, "מדיניות העמימות", שלפיה ארצות הברית לא מצהירה אם היא תתערב או לא תתערב צבאית במקרה כזה.

זאת תוך הכרזה כי ארצות הברית תגן על האינטסים שלה, כולל במצר טאיוואן, וכי היא גם תקדם את הביטחון במרחב במגוון דרכים, הן צבאיות והן תעשייתיות (עמ' 15). במאי אותה שנה ביקר הנשיא ביידן באסיה (קוריאה הדרומית ויפן) ובמהלך אותו ביקור, נוסף על ניסיון להדק את הקשרים האסטרטגיים של המדינות שבהן ביקר עם ארצות הברית (כאשר סין כל הזמן ברקע), נערכה פגישת Quad (תוך שקוריאה הדרומית מביעה עניין בהצטרפות לדיאלוג המרובע) וכן השקת ה-PEF. יתר על כן, כאשר נשאל הנשיא ביידן בטוקיו אם ארצות הברית תתערב צבאית לשם הגנה על טאיוואן, הוא השיב בחיוב. תגובה זו של הנשיא, לא בפעם הראשונה ולא בפעם האחרונה, הייתה בניגוד למדיניות הרשמית של ארצות הברית, "מדיניות העמימות", שלפיה ארצות הברית לא מצהירה אם היא תתערב או לא תתערב צבאית במקרה כזה. אומנם דוברים רשמיים, וגם הנשיא, טענו שאין כל שינוי במדיניות ארצות הברית בנושא הטאיוואני וניסו למזער את האמירות החד-משמעיות,

קיבלה זאת. חשוב לנתח את הביקור בתחילת אוגוסט 2022 הן על בסיס ההתפתחויות בזירה הבינלאומית והן על רקע אירועים פנים-מדינתיים, בייחוד בסין ובארצות הברית.

ראשית, כבר מתחילת כהונתו של ג'ו ביידן כנשיא ארצות הברית הוא שם דגש על המרחב האינדו-פסיפי – מחופה המערבי של אמריקה ועד מזרח אפריקה – כמרחב גיאופוליטי מרכזי בתשומת הלב האמריקאית. בפברואר 2022, זמן קצר לפני הפלישה הרוסית לאוקראינה, פורסמה 'האסטרטגיה האמריקאית לאינדו-פסיפי' (The White House, 2022a, p. 2), שפותחת בציטוט מדברי הנשיא שנאמרו מספר חודשים קודם לכן: "העתיד של מדינותינו, ושל העולם כולו, תלוי בהיותו של המרחב האינדו-פסיפי חופשי ופתוח בטווח הארוך ומשגשג בעשורים הבאים".

המושג המוזכר בציטוט זה, "אינדו-פסיפי חופשי ופתוח" (FOIP), התפתח במהלך השנים וקודם בייחוד על ידי ראש ממשלת יפן שינזו אבה, בפרט אל מול הדומיננטיות הסינית הגוברת במרחב. מושג זה גם עמד בבסיס התפתחות ה-Quad בשנים האחרונות. באסטרטגיה עצמה סין מוזכרת בפירוש כשחקנית סוררת, תוך חיבור סוגיית טאיוואן לסכסוכי גבול בין סין לבין הודו ולהשפעות בעייתיות אחרות של סין, למשל באוסטרליה (The White House, 2022a, p. 5):

הרפובליקה העממית של סין משלבת את עוצמתה הכלכלית, הדיפלומטית, הצבאית והטכנולוגית בחתירתה להשפעה במרחב האינדו-פסיפי ובשאיפתה להפוך למעצמה המשפיעה ביותר בעולם. הכפייה והתוקפנות שלה מורגשות בכל העולם, אך הן חריפות ביותר במרחב האינדו-פסיפי. מהכפייה הכלכלית באוסטרליה דרך הסכסוך לאורך קו השליטה בפועל עם הודו ועד הלחץ הגובר על טאיוואן והבריונות כלפי מדינות שכנות בים סין המזרחי והדרומי – בעלי בריתנו ושותפינו באזור נושאים בחלק ניכר ממחיר ההתנהגות המזיקה של סין. בכך סין גם פוגעת בזכויות אדם ובחוק הבינלאומי, לרבות חופש הניווט, כמו גם בעקרונות אחרים שהביאו יציבות ושגשוג למרחב האינדו-פסיפי.

זאת ועוד, האסטרטגיה משרטטת את התחייבויותיה העיקריות של ארצות הברית בנושא הטאיוואני, כאשר לצד האמירות הקבועות שלפיהן ארצות הברית ממשיכה לדבוק במדיניות סין האחת, נדמה כי עיקר המלל הוא

גם מכיר בשונות הקיימת בין סין העממית לטאיוואן, למשל מבחינה חברתית, ועל כן הוא מציג את פתרון 'מדינה אחת, שתי שיטות' (לכאורה הפתרון בהונג קונג) כפתרון ישים וראוי. כמו קודמיו, גם מסמך זה אינו מסיר מן השולחן את אופציית השימוש בכוח, גם אם הוא מגדיר זאת כאמצעי שאינו כנגד "בני עמנו" שמעבר למצר, אלא כנגד הבלדלנים והכוחות הזרים (Guowuyuan, 2022). ואולם למרות עקביות הגישה "שוחרת השלום" במסמכים, המצב בשטח בין המסמכים של 2019 ו-2022 הלך והסלים וכאמור לעיל, חדירות המטוסים הסיניים למרחב הטאיוואני והתרגילים השונים שערך הצבא הסיני רק התגברו. במקביל להודעות לתקשורת שיצאו מטוקיו בסוף מאי 2022, במהלך ביקורו של הנשיא ביידן באסיה, סין ורוסיה ערכו תרגיל אווירי משותף וחרגי בהשתתפות מפציצים אסטרטגיים מעל ים יפן וים סין המזרחי. הן אומנם קיימו תרגילים רבים לאורך השנים, כמוכן, אולם תרגיל זה היה הראשון מסוגו מאז תחילת המלחמה באוקראינה, ועצם קיומו כאשר נשיא ארצות הברית נמצא ביפן – אם התרגיל תוכנן זמן רב קודם לכן ואם לאו – אמור היה להעביר מסר חריף לארצות הברית ולשותפותיה: סין ושותפתה רוסיה לא יעמדו מנגד (Bana, 2022; Kennedy et al., 2022). למעשה, ככל שארצות הברית חיזקה את שותפויותיה במזרח אסיה, כך נדמה שהתבהר עד כמה לסין עצמה אין הרבה שותפויות כאלה, ואולי גם, בהינתן "לאקונות השותפויות" של סין, עד כמה רוסיה, חלשה ככל שתהיה, הפכה חשובה יותר ויותר מבחינתה של סין, גם אם סין חשובה בהרבה לרוסיה.

במקביל, בשנים האחרונות ובעיקר משנת 2020, ובאופן גובר משמעותית מאמצע 2022, "מלחמת הסחר" בין סין לבין ארצות הברית התמקדה יותר ויותר בנושא הטכנולוגי, ובאופן ספציפי בנושא המוליכים למחצה, "השבבים" (semi-conductors) (Brundage, 2023). למגוון סנקציות, מכסים והגבלות שהחלו עוד בשלהי ממשל טראמפ התווספו מסוף 2021 ובמהלך 2022 גם אמצעים לחיזוק מערך הייצור ושרשרת האספקה בהקשר זה, בתוך ארצות הברית וכמהלך ליצירת בריתות טכנולוגיות, בייחוד עם מדינות מזרח אסיה: יפן, קוריאה הדרומית, וכמובן המובילה בתחום השבבים העולמי – טאיוואן. מהלכים אלה לא רק הצרו את צעדיה של סין בתחום זה (על נגזרותיו כמעט בכל ענף ייצור) אלא גם נתפסו על ידי סין כיצירת קואליציה אנטי-סינית, שבה טאיוואן ממלאת תפקיד חשוב. כך, כבר בדצמבר 2021 החלה יוזמה המכונה TTIC (U.S.-Taiwan Technology Trade and Investment Collaboration), שהמשיכה לצבור תאוצה בשנת 2022 (Keegan & Churchman, 2022).

אך בראייה הסינית, האמירות לצד הפעולות בשטח העידו בהחלט על שינוי. השינוי לא החל ב-2022 אלא שנים קודם לכן, כפי שיובהר להלן. השינויים במדיניות הביטחון היפנית, שגם היוו חלק מהדינאמיקה וההכרזות בביקור ביידן, כאשר יפן הגדילה במידה משמעותית את תקציב הביטחון שלה (ואת תחומי ההשקעה), לצד המשך מחויבות אמריקאית לתמיכה ביטחונית ביפן, וכל זאת גם בהקשר של טאיוואן – כל אלה תרמו לתחושת השינוי מן הצד הסיני (Aum et al., 2022; Kennedy et al., 2022).

לעומת זאת, בגזרת ההכרזות הסיניות דווקא ניתן לראות עקביות. ב"ספר הלבן" על "הביטחון הלאומי של סין בעידן החדש" מיולי 2019 ניכרת חזרה על דברים שפורסמו עוד בחוק משנת 2005 בנושא טאיוואן בכל הנוגע לשלמות הטריטוריאלית של סין, עקרון סין האחת, השאיפה ל"איחוד בדרכי שלום" ולחלופין, על כך שסין לא זנחה את אופציית השימוש בכוח. ואולם עיקר הדיון סביב טאיוואן במסמך של 2019 הוא במפלגת ה-DPP, שמוצגת כבדלנית וכמקדמת את "עצמאות טאיוואן", כמו גם מעורבות של "גורמים זרים" שמערערים את הביטחון באזור (Guowuyuan xinwen bangongshi, 2019). באוגוסט 2022, מייד לאחר ביקור פלוסי, הוציאה סין "ספר לבן" נוסף, הפעם כזה שמתמקד כל כולו ב"שאלת טאיוואן ואיחוד סין בעידן החדש" (台湾问) (Guowuyuan, 2022) (题与新时代中国统一事业). גם מסמך זה, כמו קודמיו, מדגיש שטאיוואן היא חלק בלתי נפרד מהמולדת הסינית, שהמק"ס נוקטת צעדים קונקרטיים על מנת להביא לאיחוד – תהליך בלתי נמנע לדבריהם – וכי הסיכויים לאיחוד בדרכי שלום דווקא גבוהים למדי. גם מסמך זה מציג את ה-DPP ואת "הגורמים הזרים" כמניעי המתיחות במרחב וכאלה שפוגעים באיחוד בדרכי שלום (ובשלום באופן כללי), ומדגיש כי "יש למחות בנחרצות את פלגנות 'עצמאות טאיוואן' ואת המזימות של גורמים זרים" ("坚决粉碎") (台独) "分裂和外来干涉图谋". המסמך גם מדגיש את המחויבות המלאה של סין ושל המק"ס להבאת האיחוד, המוצג כאיחוד משפחות ממש, כחלק אינטגרלי של "התחייה הלאומית" של סין, כאינטרס ליבה שלה וכאחד מההלכים המכריעים של סין בעת הזו, כלומר "בעידן החדש", שכן זו התוצאה הבלתי נמנעת של תהליך היסטורי בן "5,000 שנה".

המסמך מציין גם שלמרות הפעולות של ה-DPP נגד סין ונגד האיחוד, לשיטתם סין דווקא המשיכה בחיזוק הקשרים עם טאיוואן גם מאז 2016, וכן מציג את העלייה בעיקר בקשרים הכלכליים בין סין העממית לטאיוואן לאורך העשורים האחרונים. לצד זאת המסמך

גם העדיפה לא להשתכנע, על מנת להציג את עצמה כקורבן של ממשל אמריקאי חסר אחריות (Zhao, 2023).

אם נוסיף לנושאי הכלכלה, הטכנולוגיה והבריתות הגאואסטרטגיות גם את סוגיית עסקאות מכירת הנשק האמריקאי לטאיוואן, שלפי הדיווחים לקונגרס האמריקאי האמירו בשנת 2020 לשיא של יותר מ-10 מיליארד דולר (ונמשכו גם לאחר מכן כמובן), הרי המתח הגובר עם סין מובן למדי.

וכך הודיעה סין על סדרת תרגילים מסיביים בקרבת טאיוואן, תוך הגדרת אזורים ספציפיים כאזורים אסורים לטיסה או לשיט, שבהם נערכו התרגילים. ב-4 באוגוסט, בתוך פחות משעה וחצי שיגרה סין 11 טילים בליסטיים לטווח קצר, ככל הנראה מסוג DF-15B, למרחבים ימיים סביב טאיוואן. ארבעה מהטילים חלפו (בגובה רב) מעל האי עצמו ופגעו ממזרח לו, וחמישה מהם נפלו באזור הכלכלי הבלעדי של יפן. במהלך התרגילים הללו נורו גם פגזי ארטילריה ורקטות לטווח קצר והופעלו עוד מגוון אמצעי לחימה, כולל כטב"מים שייתכן כי טסו מעל מרחבים טאיוואניים ממש. כל אלה פעלו ממספר מחוזות בקרבת החוף הסיני, דוגמת פוֹג'יין, ג'ה־ג'יאנג, וככל הנראה ג'יאנג־שי, באופן שבו המרחב הפיקודי המזרחי של סין (東部戰區), שהוגדר ברפורמות הצבאיות של 2015–2016, יכול היה לתרגל באופן מקיף יחסית את יכולותיו, כולל כוח הטילים, חיל האוויר, חיל הים ועוד. גם סירות וספינות אזרחיות היו חלק מהמערך, בין בסיוע למצור ובין, לפי טענות שונות, בסיוע לוגיסטי של ממש לצי הצבאי. התרגילים, כולל חדירות המטוסים והספינות, נמשכו מספר ימים באופן אינטנסיבי, ולאחר מכן נמשכו בעיקר חדירות מטוסים בהיקף גדול מאשר בתקופה שקדמה לביקור. נוסף על כך, ידיעות על מתקפות סייבר, אם כי לא בהיקף עצום כפי שחששו בטרם האירוע, עלו מדי פעם בטאיוואן, לצד המשך התעמולה בצד הסיני (Dotson, 2022).

בייג'ינג גם הודיעה על סדרת "צעדי נגד" בתגובה לביקור, שכללו: ביטול השיחות בין מפקדי הפיקודים הצבאיים של סין וארצות הברית; ביטול שיחות התיאום הביטחוניות (DPCT); ביטול הפגישות לדיונים בסוגיית התיאום הצבאי בתחום הימי (MMCA); השעיית שיתופי הפעולה בתחומי הגירה בלתי חוקית; השעיית שיתופי הפעולה בנושאי סיוע משפטי בתחום הפשיעה והפשיעה הבינלאומית; השעיית שיתופי הפעולה במאבק בסמים; והשעיית השיחות בנושא שינויי אקלים (Waijiaobu, 2022).

עם זאת חשוב לציין שככל שארצות הברית מגבירה את ייצור השבבים בעצמה או עם בעלות ברית שאינן טאיוואן, וככל שיצרניות שבבים מובילות בטאיוואן, TSMC בראשן, מתחילות להעביר חלק מפעילותן החוצה מטאיוואן, כך גם עלול להיחלש רעיון "מגן הסיליקון" (Eckl, 2021).

ביולי 2022, זמן קצר לפני ביקור פלוסי בטאיוואן, ארצות הברית פעלה נמרצות כדי למנוע אספקה של ציוד ייצור (מכונות ליטוגרפיה) של שבבים לסין. הסנקציות וההגבלות בנושא הטכנולוגי, השותפויות בנושא זה עם טאיוואן ומדינות מזרח אסיה וכמובן ההקשר הכלכלי, הצבאי והגאואסטרטגי הרחב יותר – כל אלה העצימו את המתחים עם סין באופן ניכר. אומנם טאיוואן לא נכללה ב-*IPEF*, אך כשבוע לאחר השקתה הוכרז על דיונים ביוזמה חדשה בין ארצות הברית לטאיוואן – *U.S.-Taiwan Initiative on 21st Century Trade*. הכרזה זו והמגעים שאחריה (שלפי ההצהרות נדמה היה שהחתימה על היוזמה תגיע בקרוב) הבהירו כי קידום יחסי סין-טאיוואן יימשך ולא ייפגע מאי-הכללת טאיוואן ב-*IPEF*. מובן שמבחינת סין זו הייתה עוד "אצבע בעין" (Keegan & Churchmen, 2023). אם נוסיף לנושאי הכלכלה, הטכנולוגיה והבריתות הגאואסטרטגיות גם את סוגיית עסקאות מכירת הנשק האמריקאי לטאיוואן, שלפי הדיווחים לקונגרס האמריקאי האמירו בשנת 2020 לשיא של יותר מ-10 מיליארד דולר (ונמשכו גם לאחר מכן כמובן), הרי המתח הגובר עם סין מובן למדי.

וכך, ככל שהובהר שפלוסי אכן צפויה לבקר בטאיוואן (הנסיעה היתה מתוכננת במקור לאפריל, אך נדחתה משום שפלוסי חלתה בקורונה), כך ניסתה סין להעביר מסר ברור וחד לארצות הברית, שמהלך כזה אינו מקובל עליה בשום צורה. גם העובדה שממש באותם ימים חגגה סין 95 שנים להקמת צבא השחרור שלה לא תרמה להרגעת הרוחות. היו פניות דיפלומטיות, כולל שיחה בין הנשיא שי לנשיא ביידן, שבה אמר הנשיא הסיני כי "מי שמשחק באש סופו להיאכל באש", אך לשווא. במקביל הופצו במדיה הסינית שלל ידיעות הקשורות ישירות או בעקיפין לביקור, דוגמת צילומי טילים גרעיניים בתנועה בתוך סין או ידיעות מפוברקות על תקיפות, מחאות וכדומה, שעסקו בדעת הקהל הסינית יותר מאשר בזו העולמית. ממשל ביידן אומנם שידר כי אינו מרוצה מן הביקור בעת ההיא, אך בה בעת גם הבהיר כי אין ביכולתו לאלץ את פלוסי לא לבקר בטאיוואן. סין לא קיבלה את האמירה הזו, וגם חזרה אמריקאית על כך שאין כל שינוי במדיניות ארצות הברית כלפי טאיוואן או בנוגע למדיניות סין האחת לא שכנעו את סין, שאולי

תרשים 5: מפת הפעילות הצבאית הסינית סביב טאיוואן בתרגילים העיקריים מאז ביקור פלוסי

עיצוב: שי ליברובסקי

בין ביקור פלוסי לבחירות 2024 לנשיאות ארצות הברית

חשוב לזכור שגם מצד ארצות הברית וגם מצד סין, השיקולים שהנחו את התפתחות המשבר סביב ביקור פלוסי בטאיוואן (וגם מעבר לו) לא היו רק שיקולים הקשורים ישירות בטאיוואן או בזירה הבינלאומית, אלא גם ואולי בעיקר שיקולים פנימיים: ארצות הברית עמדה בפני בחירות אמצע וסין הייתה לפני הקונגרס הלאומי. בארצות הברית הפכה הסוגיה הסינית זה מכבר, בוודאי מאז מערכת הבחירות של 2016, לשק חבטות משני צידי המתרחס, כאשר גם הדמוקרטים וגם הרפובליקנים מתחרים ביניהם מי מגנה את סין בקול רם יותר. טאיוואן בהקשר זה הפכה כלי עבור המתמודדים להראות לקהל הבוחרים שלהם עד כמה הם חזקים מול סין. משמע, אילו ויתרה פלוסי על הביקור או אילו ביקש ממנה הנשיא בפומבי (באופן נחרץ) לא לבקר בטאיוואן, הדבר היה נתפס כחולשה ועולה בקולות בוחרים.

ארצות הברית ומדינות מערביות רבות הדגישו כי לא שינו את מדיניותן בסוגיה הטאיוואנית (קבלת מדיניות סין האחת), ואף טענו שסין הגזימה והרחיקה לכת. העובדה שהפעולות הסיניות שיתקו תנועת כלי שיט וכלי טיס סביב טאיוואן המחשישה לעולם עד כמה מצור סיני על האי עלול להיות אפקטיבי ובעייתי. זאת ועוד, דיונים רבים עסקו בשאלות של השוואת סדר הכוחות של הצבא הסיני לזה של ארצות הברית ובעלות בריתה במרחב, בשילוב עם נבואות שונות לגבי המועד שבו סין תחליט לפלוש לטאיוואן. נראה כי הקונצנזוס שעלה היה שסין יצרה סטטוס קוו חדש עם נוכחות מוגברת שלה, בייחוד באמצעות חדירת מטוסים ל-ADIZ הטאיוואני וחציית קו האמצע (Lewis, 2023). לאור השעיית ערוצי ההידברות עם ארצות הברית, כולל ברמת הדיאלוג הצבאי, גבר החשש להסלמה במרחב ים סין המזרחי או הדרומי, בייחוד כתוצאה מאירוע מקומי לא מתוכנן.

מקומיות מתוך 22. פרשנויות להפסד זה כללו גם את המצב הכלכלי הבעייתי של האי (הצבעה על בסיס המצב הפנימי ולא לפי הגאוגרפיה הגלובלית) וגם טענות שאולי חלק ניכר מהטאיוואנים לא מאוד מרוצים גם מהמדיניות של השלטון בסוגיה הסינית (Hsiao, 2022).

בסוף דצמבר 2022, כאשר חתם הנשיא ביידן על תקציב ההגנה (NDAA) לשנת 2023, שכלל לראשונה סעיפים המאפשרים מכירת ציוד צבאי לטאיוואן בהיקף של עד 10 מיליארד דולר (עד שנת 2027), כמו גם סיוע נוסף לזמן הקרוב (MOFA ROC, 2022b), שוב נרשמו שיאי חדירות למרחב הטאיוואני: ב־26 בדצמבר 2022 חדרו 71 כלי טיס ל־ADIZ הטאיוואני, מתוכם 43 כלי טיס אף חצו את קו האמצע – מצב שגם מייד לאחר ביקור פלוסי באוגוסט לא דווח כמותו (DW, 2022). למוחרת הכריזה טאיוואן כי תאריך את שירות החובה בצבא מארבעה חודשים לשנה החל משנת 2024, ותגביר את האימונים (Wang, 2022).

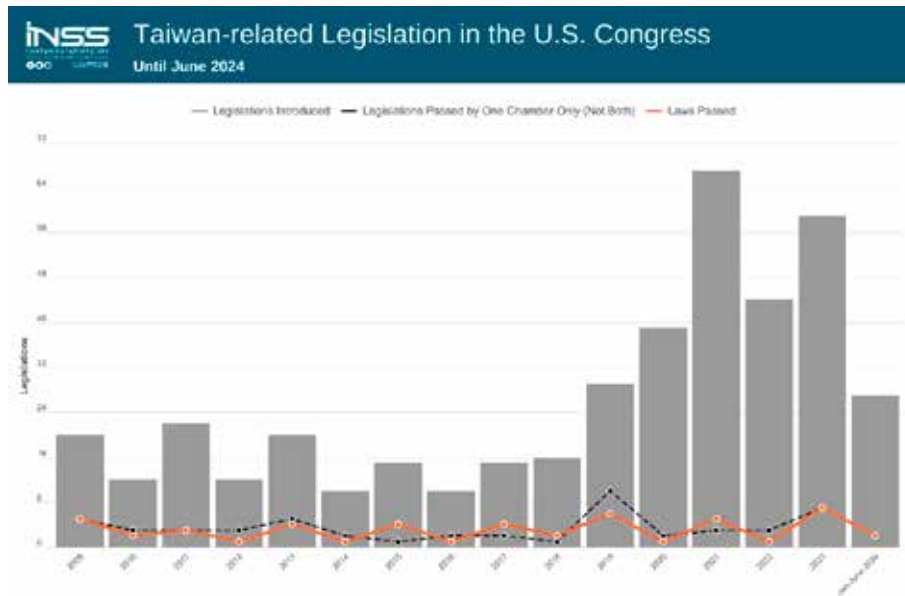
תחילתה של 2023 לא סימנה כל שינוי חיובי במתיחות סביב טאיוואן. סין המשיכה לערוך תרגילים גדולים סביב טאיוואן, אשר החליטה להאריך את משך שירות החובה בצבא משלושה חודשים לשנה (מ־2024, לצד שינויים ארגוניים נוספים במערכת הביטחון הטאיוואנית, שהחלו מעט קודם לכן) (Dotson, 2023), וארצות הברית המשיכה להציג את "האיום הסיני" ואף להגביר את מאמציה להעלות את הנושא במגוון פורומים, הן במערב והן באסיה. ועדה מיוחדת הוקמה בבית הנבחרים האמריקאי לעיסוק באתגרים השונים שסין, ובאופן ספציפי המק"ס, מציבה לארצות הברית.⁷ בין אלה, טאיוואן קיבלה תשומת לב מיוחדת. המושב הראשון של הוועדה, בסוף פברואר, נקרא במפורש "האיום של המק"ס לאמריקה" והוועדה העלתה בו שבע הצעות חוק, מתוכן שלוש העוסקות ישירות בטאיוואן (Cox, 2023). למעשה כבר משנת 2019, וביתר שאת מ־2020, הקונגרס האמריקאי נעשה מעורב יותר באינטראקציה בין ארצות הברית לסין ככלל (תוך מיקוד מתקפות נגד המפלגה הקומוניסטית ספציפית, מה שמבחינת סין מפורש כמתקפה על שיטת הממשל), ובייחוד בנושאים הקשורים בטאיוואן, וזאת באופן ניצי למדי. ניתן לראות כיצד מספר הצעות החוק הנוגעות לטאיוואן (באופן חיובי לטאיוואן ושלילי לסין העממית, ולא כולל הצעות חוק שנגעו רק לסין) שהוצגו בבית הנבחרים עלה ב־50 אחוזים משנת 2018 ל־2019 (מ־16 ל־29), ובשנים 2020 עד 2023 המספר השנתי הממוצע זינק ל־53 הצעות בשנה לערך – כמעט פי ארבעה מהממוצע בשנים 2010–2018. אומנם רק אחדות מהצעות החוק הללו התממשו לחוקים של ממש, שעברו הן את הסנאט והן

הקונגרס הלאומי הסיני, שבו עמד שי בפני בחירות מסודרות מראש, ככל שהיו, לקדנציה שלישית חסרת תקדים כמזכ"ל המפלגה, גרם לכך שגם הנשיא הסיני צריך היה להיראות חזק ומגיב ולא יכול היה להבליג, גם אילו רצה. זאת ועוד, בעיות פנימיות ובראשן מחאות כנגד מדיניות אפס קורונה היו גם הן מניע להסטת הקשב אל טאיוואן. אומנם במקרה של סין, ספק רב אם הנשיא היה מעוניין להבליג בכל מקרה – התחושה שטאיוואן נשמטת ושארצות הברית מפירה את ההסכמות כבר הייתה חזקה מדי בשלב הזה – אבל רמת התגובה יכלה כמובן להיות מתונה יותר, בהיעדר צורך פנימי כזה.

אחרי הקונגרס בסין ובחירות האמצע בארצות הברית, נדמה היה לזמן קצר כי שתי המדינות מנסות לרכך מעט את הטון. פגישת שי וביידן בשולי ועידת ה־G-20 באינדונזיה (נובמבר 2022) נראתה חיובית, והמנהיגים הסכימו לחדש את ערוצי ההידברות הקודמים, להקים קבוצות עבודה לטובת דיאלוג בנושאים השנויים במחלוקת שעל הפרק ולפעול יחד בנושאים שיש עליהם הסכמה, דוגמת משבר האקלים. עוד הוסכם שמזכיר המדינה אנתוני בלינקן יבקר בסין כדי ליישם את הדיאלוג החדש ובייחוד להקים "מחסומי בטיחות" (guardrails) ליחסים, שימנעו זליגה למאבק אלים וקשה יותר. ביקורו בבייג'ינג נקבע לחדש ינואר 2023. הכרזת המנהיגים כי "אין להגיע למצב של מלחמה גרעינית, מלחמה שאף אחד לא יכול לנצח בה" נתפסה גם היא כחשובה, בייחוד על רקע האמירות של רוסיה לאורך המלחמה באוקראינה (Sacks, 2022). עם זאת, הבדלי ניסוח וניואנסים בין האמירות שהגיעו מבייג'ינג ומוושינגטון הבהירו שהדרך להסכמה של ממש עודנה ארוכה. יתרה מכך, גם לאחר הפגישה, הפעילות הצבאית הסינית סביב טאיוואן המשיכה את מגמת הגברת האיום.

אם ניתן לכנות את הסטטוס קוו החדש "דיפלומטיית איומים" מוגברת, הרי סוג זה של התנהלות מצידה של סין אכן נמשך גם היום. היות שארצות הברית ובעלות בריתה ממשיכות תדיר לתת לסין סיבות טובות לבטא את מורת רוחה, הרי גם שיאים נקודתיים במרחב הטאיוואני נרשמים מפעם לפעם. כך בנובמבר 2022 – כשבוע לפני פסגת שי-ביידן, לאור ביקור שר המסחר הבריטי גרג האנדז בטאיוואן (Yu & Adu, 2022) ופתיחת לשכת סחר של ליטא בטאיוואן (MOFA ROC, 2022a), ולצד שיחות כלכליות וטכנולוגיות בין ארצות הברית לטאיוואן, מטוסים סיניים רבים מהרגיל חדרו למרחב האווירי הטאיוואני וגם חצו את קו האמצע. לקראת סוף נובמבר 2022 גם נערכו בחירות מקומיות בטאיוואן ושוב נחלה מפלגת השלטון הפסד צורב, אף יותר מזה של הבחירות המקומיות בשנת 2018, כשזכתה אך ורק בחמש רשויות

תרשים 6: חקיקה הקשורה לטאיוואן בקונגרס האמריקאי, 2009 עד יוני 2024

מקור: Congress.gov

לביטחון, נפגשו מזכיר המדינה אנתוני בלינקן ומנהל המשרד של הוועדה המרכזית של המפלגה לענייני חוץ (הדיפלומט הבכיר של סין, שהיה שר החוץ קודם לכן) וחזר להיות גם שר החוץ מאוחר יותר, לאחר הדחת צ'ין גאנג (וואנג יי, אולם הפגישה לא נשאה פירות מדיניים ולא הביאה למימוש דיאלוג משמעותי בין המדינות, והידיעות העיקריות שיצאו ממנה היו גינויים הדדיים. לצד הגינויים וכשברקע יום השנה לפרוץ המלחמה באוקראינה, נשמעו גם אזהרות מצד ארצות הברית מפני אספקת נשק וציוד לחימה סיני לרוסיה, כאשר סין טענה שקיימת צביעות אמריקאית בהקשר הטאיוואני, כלומר לשיטתה של סין: כיצד יכולה ארצות הברית לדרוש מסין לא לספק נשק לרוסיה, כאשר היא עצמה מספקת נשק לטאיוואן? ההקבלה הזו מתבססת על הרעיון הסיני שלפיו עקרון השלמות הטריטוריאלית – כפי שהוא תקף לאוקראינה כך הוא תקף לשלמותה של סין (וטאיוואן בתוכה).

סוגיית טאיוואן עלתה מספר פעמים גם באירוע הפוליטי החשוב "שני המושבים" שנערכו במארס 2023. שר החוץ של סין, צ'ין גאנג, נשאל במסיבת עיתונאים גם לגבי טאיוואן, ופתח את תשובתו בציטוט מהמבוא לחוקה של סין, שבו מוזכרת טאיוואן: "טאיוואן היא חלק מהטריטוריה הקדושה של סין. המשימה של הגשמת האיחוד של המולדת היא החובה הקדושה של כל העם הסיני, ובכלל זה בני עמנו הטאיוואנים" (台湾是中华人民共和国的神圣领土的一部分。完成统一祖国的大业是包括台湾同胞在内的全中国人民的神圣

את חתימת הנשיא, אולם סטטיסטיקה זו מדגימה את עוצמת הרטוריקה בארצות הברית נגד סין ובעד טאיוואן בשנים האחרונות.

ואם פלוסי כיו"ר בית הנבחרים ביקרה בטאיוואן באוגוסט 2022 – ידיעות על ביקור מתוכנן (שלא התממש בסופו של דבר) של יו"ר בית הנבחרים החדש קווין מקארתי' בטאיוואן באביב 2023 לא סייעו להפגת המתח, והראו שוב כיצד רטוריקה מוגברת של הקונגרס מעצימה מתחים גם אם אינה הופכת לפעולות קונקרטיות. גם מספר המשלחות מהקונגרס לטאיוואן ומספר המשתתפים בהן עלה במידה רבה בשנים האחרונות, והגיע לחמש משלחות רשמיות בשנת 2023 עם 32 משתתפים (לעומת משלחת אחת עם משתתף אחד בשנת 2019 – בטרם הקורונה – ושלוש משלחות בשנים 2021 ו-2022, עם 14 ו-19 משתתפים, בהתאמה) (Stampfl, 2023). לצד זאת, סדרת אירועים אחרת סביב גילוי "בלון ריגול סיני" מעל צפון אמריקה, מסוף ינואר ובמהלך פברואר 2023, הפכה שוב את הדיאלוג בין סין לבין ארצות הברית לבלתי קיים כמעט, ובוודאי לא חיובי.

מייד לאחר הידיעות על גילוי הבלון הודיע מזכיר המדינה האמריקאי על ביטול ביקור מתוכנן בסין, ובכך הפכה הצלחת הפגישה בין הנשיאים בנובמבר לבלתי רלוונטית באחת. שתי המדינות פצחו בהתלהמות הדדית, ואם היתה תקווה כלשהי לדיאלוג שישמור, בייחוד בהקשר הטאיוואני, על תיאום בין המעצמות, תקווה זו התנפצה. אומנם באמצע פברואר, בשולי ועידת מינכן

של מייקל מק'ול, יו"ר ועדת ענייני החוץ של בית הנבחרים האמריקאי, מייד לאחר ביקורה של צאי בארצות הברית, עורר גם הוא כעס בבית הנבחרים, ועם זאת התגובות לביקור זה היו רפות וכללו בעיקר סנקציות אישיות כנגד חבר הקונגרס (Wu 2023a; 2023c).

נדמה ששני הצדדים – הממשל האמריקאי והממשל בסין העממית – ביקשו בשלב זה למצוא דרכים להתחיל לרכך את השיח והפעולות ביניהם, וכן למצוא דרכים לחידוש שיתופי פעולה הכרחיים, גם על רקע התחרות הבין-מעצמתית. וכך, מחודש מאי 2023 הביאה סדרה של פגישות בכירים וביקורים הדדיים לרגיעה מסוימת, ובעיקר לחידוש דיאלוג בין סין לארצות הברית, שהופסק סביב ביקור פלוסי בטאיוואן. האירועים הבולטים בהקשר זה היו: ביקור בלינקן בסין ופגישת מזכיר ההגנה האמריקאי לוי אוסטין עם שר ההגנה הסיני ווי פנג-חה בסנינגפור, ביוני 2023; ביקורם של ג'ון קרי, שליח האקלים מטעם הממשל, ושל שרת האוצר ג'נט ילן בסין, ביולי; ביקור שרת המסחר ג'ינה ריימונדו בסין, באוגוסט; חידוש הדיאלוג (U.S. Department of Treasury, 2023) של קבוצות עבודה משותפות בנושאי סייבר וכלכלה, בספטמבר; ביקור משלחת סנאטורים בהובלת צ'אק שומר בסין, באוקטובר; והשיא – ביקורו של נשיא סין בסן פרנסיסקו בנובמבר והפסקה שנערכה שם בינו לבין הנשיא בידן, שלאחריה גם חודש הדיאלוג הביטחוני בין המדינות. עם זאת, באוגוסט 2023, לראשונה בהיסטוריה, נחתמה עסקת נשק עם טאיוואן במסגרת תוכנית המימון הצבאי למדינות זרות (Foreign Military Financing, FMF). אומנם מדובר היה בסכום קטן יחסית (80 מיליון דולר), אולם עצם השימוש ב-FMF – תוכנית שאמורה לממן מדינות ריבוניות – למימון עסקה עם טאיוואן היווה חריגה עקרונית מהנורמה (Atwood, 2023).

מהבחירות בטאיוואן להשבעת הנשיא לאי

כל המפגשים המתוארים לעיל נערכו הגם שבמקביל טאיוואן הייתה לפני בחירות לנשיאות ולרשות המחוקקת ב-13 בינואר 2024, שעליהן, לפי הדיווחים, ניסתה סין להשפיע במגוון דרכים, ובעיקר באמצעות רשתות חברתיות ודיסאינפורמציה. אך למרות הניסיון של סין העממית להטות את הכף לטובת הגוארמיין-דאנג, ויליאם לאי צ'ינג-דה (William Lai Ching-te) נציג ה-DPP, מפלגת השלטון בשמונה השנים האחרונות, נבחר על ידי 40 אחוזים מקולות הבוחרים. ואולם בבחירות לפרלמנט הפסידה ה-DPP את הרוב שהיה לה, וירדה מ-61 מושבים ל-51 מושבים בלבד. לעומת זאת, מפלגת ה-KMT (Kuomintang) עלתה מ-37 מושבים ל-52 והפכה למפלגה הגדולה ביותר. לצידה, מפלגת ה-TPP עלתה

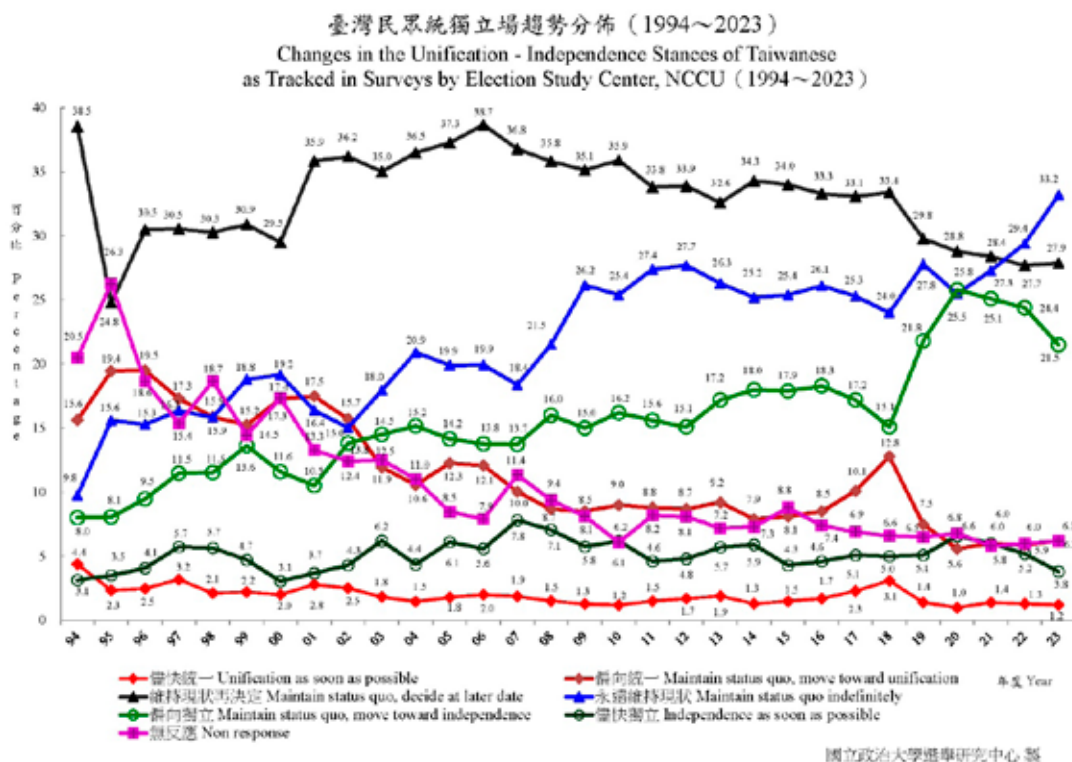
(职责), והמשיך לטעון את טיעון ההקבלה לאוקראינה בהקשר הטאיוואני. גם וואנג חו-ינג, חבר הוועדה העומדת של הפוליטבירו שנבחר באירוע ליו"ר הוועדה הלאומית של ה-CPPCC, חזר על אותם עקרונות שהוצגו בעבר: סוגיית טאיוואן חייבת להיפתר; קבלת עקרון סין האחת והקונצנזוס של 1992 הם תנאי לכך; פתרון של איחוד בדרכי שלום הוא בעדיפות עליונה; יש להתנגד בנחרצות ל"עצמאות טאיוואן", לבדלנות ולהתערבות זרה; ויש לעבוד יחד עם "בני עמנו" מטאיוואן כדי להשיג תחייה לאומית. התפיסה כי ארצות הברית עושה שימוש בטאיוואן כדי לשלוט בסין (以台制华) נמצאת גם היא בחזית התגובות, תוך הדגשה שהבעיה הטאיוואנית היא בעצם תוצאה של התערבות קולוניאליסטית-אימפריאליסטית מערבית במזרח אסיה (ראו למשל Taiwan Affairs Office, 2023).

במקביל ל"שני המושבים" התפרסם כי הנשיאה צאי מתכננת לביקר בארצות הברית באביב – ידיעה שעוררה תגובות שליליות במיוחד בסין: ביקור כזה פטר אומנם את יו"ר בית הנבחרים האמריקאי קווין מקארתי מביקור בטאיוואן, אך בראייה הסינית ארצות הברית וטאיוואן כאחת מתחכמות, ונדמה היה שביקור כזה של הנשיאה, שלא נערך מאז 2019, לא בהכרח יביא לתגובה סינית רפה יותר אם יצא לפועל, ואולי להיפך. באותו זמן טאיוואן גם הודיעה שתסכים להגברת קצב הטיסות בינה לבין סין העממית – נושא שסין ניסתה לקדם מאז שהסירה את הגבלות הקורונה מספר חודשים קודם לכן. ואולם המשך העלאת תקציב הביטחון הסיני לצד אמירות אגרסיביות יותר של נשיא סין – שנבחר לקדנציה שלישית בתפקיד זה, כמו גם כיו"ר הוועדה הצבאית – לא קידמו תחושה שאפשר להתקדם לפרקטיקות ולשיח רגועים יותר במרחב.

ואכן, ב-29 במארס 2023 נחתה נשיאת טאיוואן צאי יינג-וון בניו יורק – לראשונה מאז פרוץ מגפת הקורונה. היה זה ביקורה השביעי בארצות הברית כנשיאת טאיוואן. כנהוג הוגדר הביקור כ"עצירת ביניים" בלבד בדרכה למרכז אמריקה, ולא כביקור רשמי. סין התנגדה בתוקף לביקור זה, ובעיקר לפגישה בין הנשיאה ליו"ר בית הנבחרים האמריקאי קווין מקארתי ב"עצירת ביניים" בדרכה חזרה לטאיוואן. בעוד ארצות הברית המעיטה מחשיבות הפגישה, סין ראתה בה פגיעה נוספת, ולפיכך הגבירה שוב במידה ניכרת את קצב חדירות המטוסים שלה, לצד אימונים ותרגילים נרחבים באיזור טאיוואן (Wu, 2023b), בהתאם ל"סטטוס קוו החדש". תרגילים אלה כללו גם עשרות חדירות מטוסים וחציות של קו האמצע, תוך תרגול שימוש בנושאת מטוסים סינית ממזרח לאי ושימוש מוגבר בכטב"מים. ביקורו בטאיוואן

בפתח נאום ההשבעה של הנשיא לאי ב־20 במאי (Office of the President, ROC, 2024a), אִזְכָּר הנשיא הנכנס את השבעתו של הנשיא הנבחר הראשון של טאיוואן בשנת 1996 וציין כי הנשיא דאז (לי דנג־חׁווי, שהיה איש הגוֹאו־מין־דאנג) העביר בהשבעתו מסר לקהילה הבינלאומית, שלפיו טאיוואן היא ״מדינה ריבונית ועצמאית״ (主權獨立的國家). זאת למרות שהנשיא לי בהשבעתו אומנם ציין את היותה של טאיוואן ריבונית, אך אמר במפורש כי ״חילוקי הדעות בשני צידי המצר אינם נוגעים לשאלות של זהות אתנית או תרבותית, אלא רק לזווית ראייה על שיטה ועל דרך חיים. כאן אין לנו שום צורך וגם איננו יכולים לאמץ את המסלול המכונה ״עצמאות טאיוואן״״ (海峽兩岸沒有民族與文化認同問題，有) – ״ההבדל בין ה־1996 וה־2024 הוא לא רק ההבדל בין הנשיא לי דנג־חׁווי והנשיא טאנג יו־ו־נן, אלא ההבדל בין הנשיא הנבחר הראשון של טאיוואן והנשיא הנבחר הראשון של הרפובליקה של סין״ (Office of the President, ROC, 2024b).

תרשים 7: שינויים בעמדת הטאיוואנים בסוגיית האיחוד/עצמאות, 1994–2023

מקור: Election Study Center, National Chengchi University

2022 כוחות של משמר החופים הסיני, ובקרבה רבה יותר לאי, וכן סימן שיא במספר הפלטפורמות האוויריות והימיות סביב האי ביום אחד, ביחס לתרגילים קודמים (ChinaPower, 2024a, 2024b; DW, 2024; Peterson) (et al., 2024).

סין גם הכריזה על צעדים כנגד חברות אמריקאיות הקשורות, לפי ההודעות שיצאו מסין, למכירת נשק לטאיוואן, וכן כנגד מייק גלאגר, חבר קונגרס לשעבר, בשל תמיכתו בטאיוואן (Reuters, 2024a, 2024b). סין גם השעתה את השיחות בינה לבין ארצות הברית בסוגיית הפצת נשק גרעיני, במחאה על הסכמי מכירת נשק וסיוע אמריקאי לטאיוואן (Roth, 2024). יתר על כן, בימים ובשבועות שלאחר ההשבעה סין גם הודיעה כי בכוונתה להעניש בחומרה, עד עונש מוות, את אלה "המתעקשים על 'עצמאות טאיוואן' ופילוג המדינה" ("顽固分子分裂国家台独"), כולל פרסום רשימת שמות ראשונית של המועמדים לעמוד לדין בהתאם (Ministry of Justice, PRC, 2024).

במקביל להשבעת הנשיא, הרשות המחוקקת בטאיוואן, במהלך לעומתי מובהק בהובלת הגאורמין-דאנג ומפלגת העם, פעלה לרפורמה (או מהפכה, תלוי בנקודת המבט) משפטית, שאמורה להקנות יכולת פיקוח

(ללא צורך, גם לא ייתכן) ב"התחייבות" (四個堅持) – שמירת מערכת חוקתית דמוקרטית חופשית; שימור עצמאותה של טאיוואן מהשפעת סין; שימור ריבונותה של טאיוואן על מפני כוחות זרים; והכרעת עתידה של טאיוואן על פי רצונם של אזרחיה – הספיקו לסין העממית כדי להכריז שהנשיא החדש בדלן ומפלג, ועליו לשאת בעונש (ChinaPower, 2024a).

וכך לוותה השבעתו של הנשיא לאי בחודש מאי בתרגיל צבאי מסיבי מהצד הסיני (Joint Sword 2024A), רמז לכך שיגיעו תרגילים דומים נוספים), שהוגדר כ"עונש" על נאום ההשבעה של לאי, ואולם בניגוד לתמרונים הצבאיים סביב האי בהקשר של ביקור פלוסי באוגוסט 2022, תרגיל זה נמשך כיומיים בלבד, לא שולבו בו שיגורי טילים סביב האי והוא כלל פחות פלטפורמות אוויריות או ימיות. עם זאת, התרגיל של מאי 2024 כלל פעילות צבאית גם באזורים שבהם לא פעלו באוגוסט

יותר, גם אם עורר את רוב העניין העולמי באותו זמן. העובדה שסין בחרה להשתמש, ככל הנראה, בטיילים מסוג DF-15B ולא בטיילים המתקדמים יותר שברשותה, הרלוונטיים לנושא ה-A2/AD מול ארצות הברית (למשל DF-21D), עשויה גם היא להדגים ריסון מסוים. ואולם אין ספק שסין של היום רחוקה מאוד ומתקדמת הרבה יותר מסין של משבר 1995–1996. קבוצות לחימה של שתי נשאות מטוסים אמריקאיות, כמו בתקופת המשבר, ספק רב אם היו מרתיעות היום את סין, שבעצמה מחזיקה בשתי נשאות מטוסים מבצעיות (ליאונינג ושאן-דונג), שגם תמרנו במשבר של 2022 וגם במאי 2024, ואחת נוספת, פוֹג'יוֹן, שכבר נמצאת בשלב הניסויים הימיים, וזאת תוך עיבוי המערך הגרעיני ושינויים נרחבים בארגון הצבאי.

מנגד חשוב לשים לב שסין עקבית מאוד בהתנהלותה מול טאיוואן. ההצהרות שלה עקביות לחלוטין לאורך שלושת העשורים האחרונים (ואפילו למעלה מזה), והתעצמות הקשרים בין סין לטאיוואן נמשכה למרות עליית הנשיאה צאי לשלטון בשנת 2016 ולמרות השימוש הגובר ב"דיפלומטיית האיומים". למעשה גם הפעולות הצבאיות של סין במרחב מגיעות לאחר אמירות ספציפיות של סין שכך תפעל. נדמה שסין בעת הנוכחית, על רקע בעיות כלכליות מחד גיסא, וסוגיות של כשלים צבאיים מאידך גיסא (משר ההגנה שנעלם ועד החלפת מספר רב של גנרלים ודיווחים על כשלים באמצעי לחימה), זקוקה ליציבות במצרים, ולא להסלמה.

לעומת זאת הרטוריקה האמריקאית, שלפיה המדיניות האמריקאית בנושא טאיוואן עקבית מאז שנות ה-70 של המאה ה-20, אינה תואמת בראייה הסינית את המעשים של ארצות הברית בשטח, בייחוד בשנים האחרונות: מעסקאות נשק גדולות דרך ביקורי בכירים ועד הסכמים כלכליים, וכמובן הצהרות (מכוונות או פליטות פה — מבחינת סין אין לכך חשיבות).

טאיוואן עצמה נדמית לא פעם כניצבת בסיפור שלה, כאשר היא הופכת לכלי במשחק גדול הרבה יותר בין שתי המעצמות. כך טאיוואן אינה רק נקודה אסטרטגית במרחב אלא סמל חיוני: עבור סין — סמל להצלחת או כישלון "התחייה הלאומית" שלה; עבור ארצות הברית — סמל במאבקה נגד רודנות ועריצות ובעד ערכי החופש והדמוקרטיה (וגם, אולי בעיקר, סמל לדומיננטיות אמריקאית עולמית). מובן גם שיש חשיבות עצומה לנכסיות האסטרטגית הקונקרטית של טאיוואן, כפי שהובהר בתחילה ובעיקר על רקע המאמצים האמריקאיים ליצירת מערכות של בריתות במרחב האינדו-פסיפי ומעבר לו, אך לעיתים נדמה שחשיבות זו משנית לחשיבות הסמלית. עם זאת טאיוואן אינה רק

הדוק יותר מצד הרשות המחוקקת על הרשות המבצעת ועל הנשיא. עם זאת, למרות שהדיווחים בעיתונות הדגישו בהקשר של שינויים חקיקתיים אלה בעיקר את הממד שלפיו השינויים אמורים לסייע לעמדת ה"פרו-סינים" בטאיוואן, הרי למהלכים אלה חשיבות החורגת בהרבה מסוגיה ספציפית זו, והם נוגעים בראש ובראשונה לסוגיות של מדיניות פנים-טאיוואנית, להגבלת יכולות המשילות של הרשות המבצעת והנשיא, כמו גם לשאלות הנוגעות לתקציב הביטחון ולדיווחים הקשורים בתעשיית הביטחון ויבוא נשק ככלל (Hioe, 2024b).

בכל מקרה קיימת התנגדות רבה לשינויים הללו ומחאה סוערת מלווה את תהליך החקיקה בימים אלה, כך שעדיין לא ניתן לדעת בבירור לאן פני הדברים. מה שברור הוא שהרשות המחוקקת, הלעומתית לרשות המבצעת ולנשיא, מתכוונת בקדנציה הנוכחית להציב אלטרנטיבה מעשית ותפיסתית ל-DPP, מה שיכול גם — בראייה של סין העממית — להיות גורם מעודד בכיוון של השתלטות לא-צבאית על טאיוואן בעתיד. יתר על כן, מנקודת מבט זו המתחים הפנימיים בטאיוואן הם דבר חיובי, שכן מצד אחד הם פותחים פתח ליתר השפעה של סין בתקשורת וברשתות, ומנגד הם מערערים את בסיס הכוח של הרשות המבצעת, ודאי למהלכים הנתפסים כחד-צדדיים מצד טאיוואן בנושא הסיני.

סיכום

לאורך שמונה השנים האחרונות ניתן לראות במהלכיה של סין מדיניות המכונה לעיתים במחקר "דיפלומטיית איומים". אין מדובר במדיניות שהחלה עם ביקור פלוסי בטאיוואן; מדיניות זו, הכוללת שילוב של מנופים פוליטיים, כלכליים, דיפלומטיים, קיברנטיים וצבאיים, מתנהלת לצד "מדיניות פיתויים", המנסה להציג בפני טאיוואן את התועלות האפשריות באיחוד כאסטרטגיה כוללת. עם זאת, ממד האיומים הוא זה המוביל את האסטרטגיה משנת 2016, וכמעט בכל שנה מאז הוא הוחרף והועצם. לאורך שמונה שנים אלה, השימוש השיטתי באיומים צבאיים ובייחוד בחדירת מטוסים התעצם עד מאוד פעמיים: ראשית, מסוף שנת 2020 ושנית, מאז ביקורה של פלוסי. זאת מבחינת מספר הגיחות ל-ADIZ הטאיוואני, מגוון וסוג כלי הטיס וחציות קו האמצע.

במובן זה, שיגורי הטילים מייד לאחר ביקור פלוסי היוו חריגה נקודתית, וחשובה העובדה שבפעילות הצבאית הסינית על רקע השבעת הנשיא לאי לא בוצעו שיגורים כאלה. בהשוואה למשבר של 1995–1996, אז שוגרו יותר טילים, יותר סוגי טילים ולאורך זמן רב יותר, נדמה שהשימוש בטיילים בהקשר של ביקור פלוסי היה מוגבל

סין העממית ממשיכה גם עתה בקשרים עם מפלגת האופוזיציה הטאיוואנית, הגווא־מין־דאנג, שלאחר הצלחתה המרשימה בבחירות המקומיות בנובמבר 2022, לצד המצב הכלכלי המחרף בטאיוואן, והצלחתה היחסית בבחירות לרשות המחוקקת בינואר 2024, נראית לסין כשותפה עם סיכויים להביא לתוצאות חיוביות בכיוון של איחוד. בעוד שמכוני מחקר מגוונים עסקו לאורך השנים האחרונות במשחקי מלחמה שונים, האמורים לדמות מגוון תרחישים שבהם סין העממית תתקוף את טאיוואן, נראה כי תרחיש שבו סין דווקא מנסה להביא — דרך לחץ פנימי, מסעות השפעה, פיתויים כלכליים, לצד מצור פוטנציאלי ואיומים — לשינוי בדעת הקהל בטאיוואן, תוך ניסיון לשיתוף פעולה עם הגווא־מין־דאנג, וכך להביא למצב שבו העם הטאיוואני יגיע למסקנה כי אין ברירה פרט לאיחוד, יכול להיות ריאלי למדי. עם זאת לא ברור אם המשך או הגברת "דיפלומטיית האיומים" ומסעות ההשפעה השונים יסייעו להצלחת הגווא־מין־דאנג בהמשך הדרך או יפגעו בה: כפי שניתן היה לראות במשבר 1995–1996, במחאת החמניות של 2014 או בתגובות לאירועים בהונג קונג סביב 2019, מהלכים סיניים שנתפסו כנוקשים ואקטיביים הביאו לתוצאה הפוכה.

למעשה גם לסין העממית אין אינטרס לשנות את הסטטוס קוו בכוח כרגע, סטטוס קוו במובן של המשך של המצב הפוליטי משני עברי המצר. מהלך צבאי ל"איחוד" לא רק יהיה יקר מאוד, הן במשאבים והן בחיי אדם, הוא גם עלול להביא אסון על טאיוואן עצמה ובכך, גם אם יצלח בסופו של דבר במשוואת עלות־תועלת, העלות תהיה גבוהה הרבה יותר. מהלך צבאי כזה, וסין ראתה זאת באוקראינה, גם עלול להקים עליה את העולם המערבי מבחינה כלכלית (סנקציות) ואף לגרום למעורבות צבאית מצד ארצות הברית, ואולי גם מצד בעלות בריתה במרחב (יפן, קוריאה הדרומית, אוסטרליה, למשל). עלויות כאלה עלולות גם לגרום לפגיעה בלגיטימציה של השלטון הסיני בתוך המדינה, וכמובן לגרור נזקים נוספים לכלכלה ולתעשייה בסין: סין זקוקה באופן מיוחד לאספקת שבבים כמעט לכל ענף תעשייתי במדינה, ואספקה זו נסמכת בשלב זה (וסין עושה מאמצים לשנות זאת) על טאיוואן. מלחמה משמעותה עצירת שרשרת האספקה מטאיוואן ויצירת בעיה עצומה לסין ולעולם כולו כמובן, בוודאי בכל הקשור לייצור וליצוא מוצריה. על כן, ככל ששיקול רציונלי מנחה את פעולות השלטון הסיני, מהלך צבאי אינו נראה סביר בטווח הזמן הקרוב. ואולם כידוע, לא תמיד שיקול רציונלי הוא זה המנחה מדינות, ובעיקר שליטים במשטרים סמכותניים.

ניצבת: ככל שהיא משדרת סמלים שבוחרים, במובהק או במשתמע, צד בסיפור, כך גם המעצמות מקשיחות את עמדתן, ועמדות כאלה מחשקות לעיתים את המדיניות הטאיוואנית בשלב הבא. ניסיונותיה של טאיוואן להגביר את הנכסיות שלה, למשל בסוגיית השבבים, עלולים גם הם, לצד הצלחות בעשורים האחרונים, להביא את בעלות בריתה לעמול על הפחתת תלותן בה (מה שכבר קורה), וכך אולי לקרוס בטווח הבינוני, בבחינת "מגן הסיליקון: החלום ושברו?" הדבר נכון גם לתגובותיה של סין לסוגיית התלות המאוד מסוימת שלה בטאיוואן בהיבט זה, כאשר בסופו של דבר טאיוואן היא זו שפיתחה תלות רבה מאוד בסין. נוסף על כך, תפיסת הזהות הטאיוואנית המשתנה אומנם מדגישה את נבדלותה של טאיוואן מסין העממית, אך רוב מכריע של הטאיוואנים עודנו מעדיף שמירה על הסטטוס קוו ולא שבירה שלו (אם לעצמאות ואם לאיחוד). ניכר גם שאחת הסיבות העיקריות מבחינת הטאיוואנים להתנגדות לאיחוד עם סין העממית קשורה למערכת הפוליטית של סין העממית ולחשיבות שהם מייחסים לדמוקרטיה הליברלית שבה הם חיים (Chong et al., 2023).

כך, בעוד המתיחות הגוברת סביב מצר טאיוואן מתוארת לא פעם כנובעת ממהלכיה של סין העממית בלבד, אבקש לטעון כי ההחרפה במתיחות נובעת גם מאופן התנהלותן של טאיוואן וארצות הברית. הסטטוס קוו האידיאלי, שלכאורה שתיהן שואפות לשמרו (Dickey & Kent, 2024), לא היה סטטי, ודאי בעשור האחרון. הסטטוס קוו החדש — כפי שמכונים המהלכים הסיניים של דיפלומטיית האיומים שהוצגו לעיל — אינו נובע רק מכך שסין העממית אגרסיבית יותר. ניתן כמובן לטעון שהמדיניות האמריקאית בסוגיית טאיוואן הייתה ונותרה תגובתית בעיקרה — ארצות הברית הגיבה למהלכים מסלימים של סין (בבחינת "שיטת המשוואות" המוכרת מאזורנו) — והתגובות המחריפות וחוזר חלילה מצידה של סין הובילו לספירלת ההידרדרות. ואולם השאלה מי התחיל את ההידרדרות גם היא אינה כה פשוטה כפי שנדמה: לא זו בלבד שהתשובה תלויה בנקודת הזמן שבה מתחילים לבחון את הסוגיה, אלא מדובר בדיאלקטיקה מסוכנת של מערכת יחסים משולשת (לכל הפחות, ניתן להוסיף עוד מדינות לדיון, כמובן), שבה אין נקודת התחלה אחת או צד אחד בלבד, המשנה כשלעצמו את התמונה. מנגד, העובדה שסין משתמשת מפעם לפעם בסוגיה הטאיוואנית כשוט מול ארצות הברית, למשל בהקפאת שיחות שאינן קשורות לטאיוואן בשל מכירת נשק אמריקאי, מדגישה כיצד סוגיה זו חורגת בהרבה מהמצר עצמו.

תרשים 8: חדירות אוויריות של צבא סין ל-ADIZ הטאיוואני – השוואה חודשית בין 2023 ל-2024

מקור: Brown & Lewis, n.d.

המעצמות הפכו לכלי ניגוח (ביטול או קיום כנגזרת פוליטית), וכאן אולי טמונה הסכנה הממשית העיקרית, קודם כול לטווח הזמן הקרוב. ביקורים הדדיים של בכירים אמריקאים וטאיוואנים נתפסים כפרובוקציה חד-משמעית של טאיוואן וארצות הברית יחדיו בראייה הסינית, ומעמידים במבחן את יכולתן של המעצמות לקיים דיאלוג קונסטרוקטיבי כלשהו ולמנוע הסלמה. העובדה כי 2024 היא גם שנת בחירות בארצות הברית, שגם ללא הסוגיה הטאיוואנית מעלה את רף ההצהרות הנוקשות שם כלפי סין, העלתה גם היא את החשש מהחרפת מתיחויות, אולם עד כה נדמה שלא נרשמו תקריות חריגות במיוחד.

לאורך שנים רבות, ודאי מאז שנות ה-90 של המאה הקודמת, נשאלה שוב ושוב השאלה אם ומתי תחליט סין העממית לממש בדרכים כוחניות את האיחוד שהיא מייחלת לו, ככל שאיחוד זה לא יגיע בדרכי שלום. ברור שאין לשאלה זו תשובה ברורה, וספק רב אם אפילו נשיא סין עצמו כבר הגיע למסקנה בהקשר זה. גם הצהרות דוגמת זו שנשמעה בארצות הברית, כי סין מתכננת פלישה או מתכננת להיות מוכנה לפלישה צבאית לטאיוואן בשנת 2027, אינן מבוססות על ידע חד-משמעי – לא רק בשל הקושי להשיג מידע כזה (וכאמור, ספק אם בסין עצמה הוא בכלל קיים) אלא גם בשל השינויים המתרחשים במהלך הזמן גם בתוך סין וטאיוואן, גם במרחבי מזרח אסיה וגם בזירה הכלכל-עולמית. שינויים כאלה בכלכלה, בטכנולוגיה, בדעת

עם זאת חשוב להבין שה"סטטוס קוו" – חדש ככל שיהיה – אינו סטטי: ממוצע חדירות מטוסי חיל האוויר הסיני לאיזור הזיהוי האווירי הטאיוואני בחודש עלה מ-141 בחודשי 2023 ל-300 בין מארס לנובמבר 2024 (ינואר ופברואר של 2024 חריגים ב"הנמכת הלהבות" הסינית); ממוצע חציות קו האמצע עלה מ-58 חציות בחודש ב-2023 ל-148 חציות בחודש בין מארס לנובמבר 2024.

יתר על כן, הקצב והעצימות הגוברים של המהלכים האמריקאיים נגד סין, בין בהקשר הטאיוואני ובין בהקשרים אחרים, בעיקר במרחב האינדו-פסיפי בשנים האחרונות, נמצאים בדיאלקטיקה עם התגובות של סין, שבהתאם רק הולכות ומחריפות. היעדר דיאלוג אסטרטגי וטקטי ראוי לשמו בין סין לארצות הברית גם עלול להביא למצב שבו אירוע מקומי (למשל התנגשות מטוסים, כפי שאירע ב-2001; או עימות בין שתי ספינות במרחב הצפוף של ים סין הדרומי או המזרחי, ודאי על רקע העימות בין סין לפיליפינים בים סין הדרומי) יתניע שלא במתכוון סדרת תגובות צבאיות מתגברות, כאשר בשתי המעצמות דעת הקהל כיום אינה סובלנית דיה להכיל אירועים כאלה. אם כמעט בכל תקופת המשבר של 1995–1996 שתי המעצמות עמדו בקשר ישיר, פגישות נערכו באופן תדיר ונראה היה שניתן לחזור לסטטוס קוו כפי שהובן שנים מעטות קודם לכן, למשל בקונצנזוס של 1992, הרי במשבר המתמשך מאז ביקור פלוסי נדמה שמנגנוני השיח ובקרת הנזקים בין שתי

בין שני האירועים הללו (במאי ובאוקטובר) ביקר לאי בחודש אוגוסט באי ג'ין-מן (Kin-men) הסמוך לחופי סין, לציון יום השנה ה-66 לפרוץ משבר פורמוזה השני בין סין לטאיוואן בשנת 1958, שבו עמד האי במתקפות הסיניות. לאי קרא לשמור על ריבונות טאיוואן, לעמוד בנחישות אל מול האיום מסין העממית וכמובן גם לחתור לשלום וליציבות בשני עברי המצר (Office of the President, ROC, 2024b). באוקטובר 2024, זמן קצר אחרי היום הלאומי ואחרי התרגיל המסיבי השני של סין ביקר לאי שוב בג'ין-מן, הפעם לציון יום השנה ה-75 של "הקרבת ג'ין-מן" (מהקרבות המעטים שבהם הצליחה הגאור מין-דאנג לנצח באוקטובר 1949, וכך לשמור על ג'ין-מן תחת שלטונה של טאיוואן). בביקור זה הדגיש לאי שאף כוח חיצוני לא יכול לשנות את עתידה של טאיוואן והמשך לקרוא לדיאלוג, לשלום וליציבות במצר (Office of the President, ROC, 2024d).

סין מצידה המשיכה לאיים כל העת, עם עליות משמעותיות בהיקף הפעילות הצבאית סביב טאיוואן, בהתאם להתבטאויות של בכירים טאיוואנים, החלטות על מכירת נשק או סיוע אמריקאי וביקורים הדדיים של בכירים אמריקאים וטאיוואנים. מהלכי החקיקה העומתיים בקונגרס האמריקאי כלפי סין התעצמו, בייחוד בספטמבר 2024, כאשר במהלך "שבוע סין" (China Week) עברו לא פחות מ-25 הצעות חוק בבית הנבחרים (The Select Committee, 2024b). בסוף נובמבר, כאשר נשיא טאיוואן יצא לביקור במדינות איים בפסיפיק (איי מרשל, טובאלו ופלאו, שלוש מתריסר המדינות שמכירות בטאיוואן רשמית), וערך עצירות ביניים (לא רשמיות) בהוואי ובגואם, כולל שיחת טלפון עם יו"ר בית הנבחרים האמריקאי מייק ג'ונסון, שוב הקצינה הרטוריקה הסינית בגינוי לכך, ולאחר שובו לטאיוואן בתחילת דצמבר גברה הפעילות הצבאית הסינית סביב טאיוואן במידה ניכרת (Guardian Staff, 2024). הכותרות תהו אם סין עורכת תרגיל נוסף, Joint Sword 2024C, והידיעות שיצאו מטאיוואן בעיקר, חלקן אנונימיות ולא רשמיות, בישרו על פריסה צבאית ובעיקר ימית של סין, שלא נראתה כמותה מאז משבר פורמוזה השלישי בשנת 1996. ידיעות שנותרו אנונימיות ובלתי מאומתות בינתיים בישרו על כך שסין פועלת לכל אורך שרשרת האיים הראשונה – אותו קו דמיוני המחבר את האיים מיפן בצפון ועד לדרום-מזרח אסיה ואמור להוות מעין קו הגנה ראשון ממזרח לסין (Everington, 2024). ההמולה בתקשורת הטאיוואנית סביב הפעילות הצבאית הסינית סימנה אולי גם רצון של הממשל הטאיוואני לפנות פנימה, אל הציבור בטאיוואן, כדי לגייס תמיכה וגם להעלות מודעות לצורכי הביטחון; מנגד נדמה היה

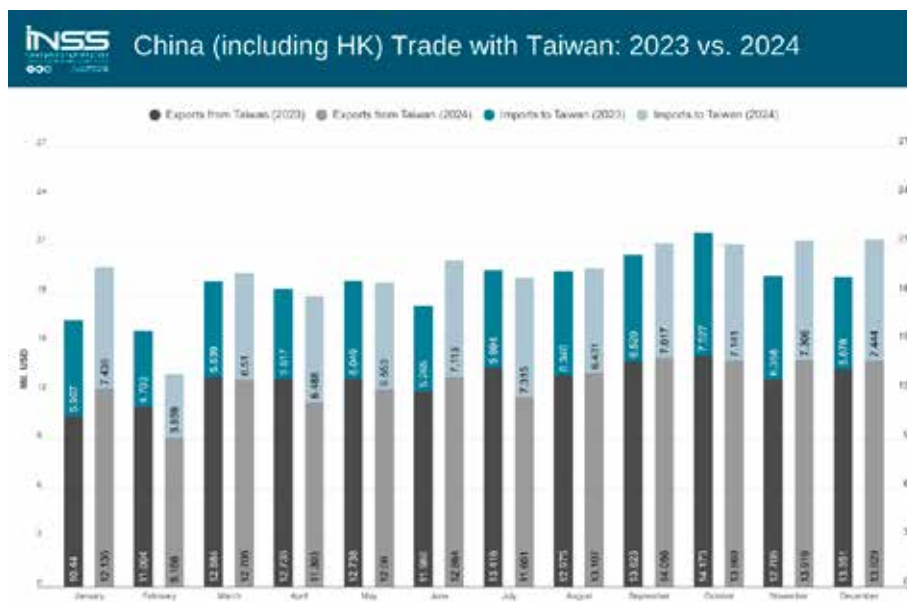
הקהל ובגיאופוליטיקה העולמית יכולים להיות גם גורמים מעודדים וגם גורמים מעכבים למהלכים כוחניים מצד סין. עם זאת נדמה כי דרך הפעולה העדיפה על סין, במקרה שאכן תחליט לעבור שלב, תהיה כזו המבוססת על מצור ימי ואולי על פלישה לאי או לאיים הסמוכים אליה ממש, וזאת לצד המשך מאמצי ההשפעה הרבים שלה בטאיוואן.

כך או אחרת, למהלכים כאלה יהיו השפעה ומשמעות ברחבי העולם כולו, בין עקב ההשפעה על שרשראות האספקה והייצור, ודאי בנושא השבבים אך לא רק, ובין עקב האדוות הכלכליות והגיאופוליטיות הרחבות שלהם. מצב כזה גם עלול להציב את טאיוואן ואת ישראל כמתחרות על תשומת הלב והמשאבים של ארצות הברית, ככל ששתיהן יזדקקו לסיוע אמריקאי נרחב ובמקביל. דינמיקת משולש היחסים סין-טאיוואן-ארצות הברית גם ממחישה את החשיבות העצומה של הגברת הנכסיות למדינות שונות בזירה הגלובלית.

אחרית דבר

בחודשים שלאחר השבעתו של לאי לנשיאות המשיכה להתעצם המתיחות סביב טאיוואן. עוד הצהרות של כל הצדדים, עוד מכירות נשק מארצות הברית לטאיוואן, עוד מהלכי חקיקה לעומתיים בקונגרס האמריקאי וכמובן עוד איומים צבאיים מצידה של סין. אם מייד לאחר ההשבעה ערכה סין את התרגיל הצבאי Joint Sword 2024A, באוקטובר היא קיימה תרגיל נוסף, Joint Sword 2024B. הרקע לכך היה נאום "היום הלאומי" של טאיוואן (10 באוקטובר) של הנשיא לאי. בנאום הדגיש לאי שטאיוואן וסין העממית "אינן כפופות" (不隸屬) זו לזו, וכי לסין העממית "אין כל זכות לייצג את טאיוואן" (無權代表臺灣). לאי הוסיף כי מחויבותו היא למנוע כרסום בריבונותה של טאיוואן או סיפוח, לצד הגברת הביטחון וההגנה באי. חוסנה של טאיוואן, כך טען, יהיה זה שישמור על שלום ויציבות במצר טאיוואן – שלום ויציבות שלהם טאיוואן מחויבת ושלמענם היא תשמח לשתף פעולה עם סין העממית. זאת תוך דגש על טאיוואן כדוגמה ומופת של דמוקרטיה, ורמיזות לגבי היותה של סין לא-דמוקרטית. בסיום נאומו הצהיר לאי על נחישותו (ולדידו) – נחישותן של כל המפלגות בטאיוואן – "להגן על הריבונות הלאומית" של טאיוואן (捍衛國家主權), ומייד לאחר מכן – על המחויבות לשמור על "השלום, היציבות והסטטוס קוו" (和平穩) (Office of the President, ROC, 2024c). (定現狀 מסרים אלה, שבסין העממית בוודאי נתפסים כמסרים סותרים, היו הגורם המעורר, לפחות בהצהרות הסיניות, לתרגיל הצבאי הגדול השני השנה, באמצע אוקטובר.

תרשים 9: הסחר בין טאיוואן לסין (כולל הונג קונג) לפי נתוני המכס של טאיוואן, השוואה חודשית בין 2023 ל-2024

הנתונים מתוך Mainland Affairs Council, Ministry of Finance, Republic of China

מצידה של טאיוואן, או "להשתמש בכוח צבאי במזימת עצמאות" (以武谋独) מצחדה של קואליציה כלשהי. זאת תוך חזרה על האשמת טאיוואן בפלגנות ובשימוש ב"כוחות זרים". תגובה ישירה לשאלות על פעילות הצבאית הספציפית לא נשמעה, ודוברת משרד החוץ הסיני הסתפקה בהצהרה ש"אין משרד הגנה טאיוואני" (הגורם שדיווח על עלייה בפעילות הצבאית הסינית), וכי טאיוואן היא חלק בלתי נפרד מסין ומעניינה הפנימי (China Daily, 2024; Global Times, 2024).

חשוב גם לזכור כי במקביל למתיחות ולניכור ביחסי סין-טאיוואן ברמת ה-G2 (Government to Government), סין מקפידה לנסות להפעיל מנופים חיוביים להשפעה על תושבי טאיוואן. כך, גם ממש במקביל לפעילות הצבאית המוגברת בדצמבר 2024 נערכו בסין מגוון פעילויות — מכנס אנשי עסקים משני צידי המצר דרך ביקורי סטודנטים ועד, מייד לאחר הפעילות הצבאית, לביקור נוסף, שני במספר בשנת 2024, של מא יינג-ג'ו בסין. זאת ועוד, בטאיפה עצמה נערך פורום ערים תאומות של טאיפה ושנגחאי. בכל האירועים הללו מודגש שוב ושוב המסר הסיני העיקרי: קבלת "הקונצנזוס של 1992" ו"עקרון סין האחת"; התנגדות ל"עצמאות טאיוואן"; גינוי של ה-DPP; ועידוד "השאפה המשותפת" לכל אזרחי סין (כלומר, Zhongguo Taiwan wang, לאיחוד). אם כן, סין גם מגבירה את הלחץ הצבאי, המקל, וגם את התמריץ האזרחי, הגזר. לא ייפלא אפוא כי גם הסחר בין סין לטאיוואן לא הצטמצם

כי הממשל גם ניסה לפנות החוצה אל אלו שנתפסות כבעלות ברית, בניסיון לסמן להן שסין אינה מכוונת את חיציה רק כלפי טאיוואן (ועל כן האמירות על שרשרת האיים הראשונה), וכך גם לממשל טראמפ העתידי, כמעין קריאת אזהרה.

נדמה כי המסר מהמהלכים הצבאיים של סין בדצמבר 2024 לא כוון רק או בעיקר כתגובה לנסיעותיו של לאי, אלא סין השתמשה בהזדמנות, שנפלה לזרועותיה כפרי בשל, להעביר מסר גם לממשל החדש בארצות הברית, כמעין סימון מקדים של "גבולות גזרה" גם לארצות הברית (טאיוואן כקו אדום סיני).

סין עצמה הגבילה טיסות באזורים שונים מבעבר (בעיקר לכיוון צפון-מזרח, ממזרח לקו החוף הסיני, משנגחאי ועד הונג קונג לערך, Shan, 2024), אולם בעוד הפעילות הימית הסינית אכן היתה מעט עצימה מבעבר, לא דווח על פעילות אווירית חריגה במיוחד (לעומת תרגילים קודמים, על כן גם לא מופיעה חריגה כזו בגרף החדירות האוויריות לעיל). משרד החוץ הסיני הדגיש שוב ושוב כי הסוגיה הטאיוואנית היא קו אדום שלא ניתן לחצות מבחינת סין, והזהיר כי אף אחת מהאפשרויות הבאות לא תתאפשר: "להשתמש בטאיוואן כדי לשלוט בסין" (以台制华) — מצידה של ארצות הברית, "להישען על ארצות הברית במזימת עצמאות" (倚美谋独, או 倚外谋独), "להשתמש ב[מדינות] זרות במזימת העצמאות" (谋独).

(minilaterals) במרחב האינדו-פסיפי, שעליהן עמלו בממשל בידן, יכולה גם היא להשפיע על חשיבותה של טאיוואן לארצות הברית ועל ביטחונה. המשמעות של התערעור פוטנציאלי של יחסי ארצות הברית-טאיוואן היא חיזוק העמדה הסינית. וחיזוק העמדה הסינית, לצד האתגרים הכלכליים המשמעותיים שסין ניצבת מולם, דווקא עשוי להביא את סין לחוש פחות מאוימת, להאט את הקצב ולא דווקא להחריף את המהלכים הצבאיים סביב האי או את התכנון למהלכים צבאיים. בגזרת טאיוואן מצב כזה יכול להביא את הנשיא בעתיד למתן את הטון, ואולי לחפש דרכים לעמדה מפויסת מעט מול סין. לכל אלה יש עוד לצרף את התהליכים המסלימים בגזרת ים סין הדרומי, המשיק לגזרת טאיוואן, שעלולים דווקא להחריף את הבעיות, אולם אלה מחייבים עיון נוסף ונפרד. כך או אחרת, ה"סטטוס קוו" של פעם כבר מזמן אינו כשהיה: אומנם לכאורה המצב נותר על כנו. סין לא פלשה לטאיוואן, טאיוואן לא הכריזה עצמאות וארצות הברית ממשיכה לדגול במדיניות סין האחת, אולם מעבר להקצנה ברטוריקה מכל הצדדים, השינוי בפעילות הצבאית הסינית סביב טאיוואן, הגברת המעורבות של הקונגרס האמריקאי (בביקורים, בחקיקה, באישור עסקאות נשק), וקצב ועוצמת ההצהרות מצד נשיא טאיוואן – כל אלה משקפים סטטוס קוו שונה ושביר יותר מאשר בעבר, ומסוכן יותר. אין זה אומר כי אנו עומדים בפני מלחמה של ממש בטווח הזמן הקצר; לאף צד, כולל לסין, אין לפי שעה אינטרס כזה, והאינטנסיביות של הקשרים האזרחיים, למרות הקיפאון ואף הידרדרות היחסים בין הממשלים בבייג'ינג ובטאיפיי, מוכיחה כי הממד הצבאי-פוליטי הוא רק אחד מיני רבים.

ד"ר אורי סלע הוא מרצה בכיר בחוג ללימודי מזרח אסיה באוניברסיטת תל אביב וחוקר בכיר אורח במרכז גלייזר למדיניות ישראל סין במכון למחקרי ביטחון לאומי. עוסק בהיסטוריה של סין בעת החדשה המוקדמת ובתקופה המודרנית, ביחסים המורכבים בין היסטוריה אינטלקטואלית להיסטוריה חברתית-פוליטית של סין ובהיסטוריה של המדע והטכנולוגיה, הצבא ויחסי החוץ של סין. סלע מוביל פרויקט מחקר על סין במזרח התיכון במרכז דיין באוניברסיטת תל אביב. בעל תואר דוקטור מאוניברסיטת פרינסטון, פרסם מאמרים רבים בכתבי עת מדעיים מובילים, כתב וערך ספרים שיצאו בהוצאת אוניברסיטת קולומביה (2018), אוניברסיטת הוואי (2023) ודה-גריויטר (2024). osela@tauex.tau.ac.il

★

תודה לשי ליברובסקי על העיצוב הגרפי, לפול וייסקו על הסיוע באיסוף הנתונים הקשורים לקונגרס האמריקאי, ולג'ון קרוז על יצירת הגרפים.

בשנת 2024 ואפילו עלה ב-3.5 אחוזים לעומת 2023, תוך שטאיוואן ממשיכה ליהנות ממאזן סחר חיובי במיוחד (כ-70 מיליארד דולר).

נדמה כי המסר מהמהלכים הצבאיים של סין בדצמבר 2024 לא כוון רק או בעיקר כתגובה לנסיעותיו של לאי, אלא סין השתמשה בהזדמנות, שנפלה לזרועותיה כפרי בשל, להעביר מסר גם לממשל החדש בארצות הברית, כמעין סימון מקדים של "גבולות גזרה" גם לארצות הברית (טאיוואן כקו אדום סיני), ואולי גם מבחינת סין (ממה היא לא מתכוונת לחרוג בקרוב). בניגוד לעבר, סין הרשמית לא הצהירה על תרגיל, לא תחמה את לוחות הזמנים ולמעשה גם שמרה על שתיקה רועמת במהלך הימים שבהם הוגברה הפעילות הצבאית, ולא התייחסה לסוגיה. זאת בזמן שהמדיה החברתית בסין דווקא געשה והיו דיונים ושמעות בנוגע לפעילות זו. נדמה כי סין החליטה לנקוט מעין מדיניות עמימות הפעם, בין כדי להגביר את החששות בטאיוואן ובין כדי לא להקים עליה ביקורות ותגובות נגד חריפות יותר מצד ארצות הברית. ואכן במקביל, ממשל בידן הקפיד על תגובות מתונות, אולי ממתנות (Reuters, 2024d), בעוד שדונלד טראמפ הגדיל לעשות, ובמהלך יוצא דופן אף הזמין את נשיא סין שי ג'ינפינג להשתתף בהשבעתו בינואר 2025, וכל זאת כאשר ברקע קיימות הצהרות שלו ושל אנשי הממשל העתידי שלו בנוגע להחרפת המהלכים הכלכליים נגד סין לכשייכנסו לתפקיד, וכאשר סין עצמה מצהירה על מהלכים דומים מכיוונה. הנשיא אומנם לא הגיע להשבעת טראמפ – ההזמנה אולי גם נראתה בעיניים סיניות כפטרונות אמריקאית – אולם עצם ההזמנה (ושליחתו של סגן הנשיא הסיני להשבעה), לצד אמירה אחרת של טראמפ על כך ש"סין יכולה לעזור" בהשגת הסדר באוקראינה, עשויה ללמד על כך שטראמפ בהחלט מתכוון להגיע להסדרה עם סין, כנראה עם חילופי מהלומות כלכליים עם כניסתו לתפקיד. השאלה אם טאיוואן תצטרך גם היא, או בעיקר היא, לשלם חלק מהמחיר של הסדרה שכזו נותרת פתוחה בשלב זה. היחסים הטכנולוגיים המורכבים בין ארצות הברית לטאיוואן יעמדו למבחן ככל שארצות הברית תעביר יותר מהייצור לאדמתה; שאלת החשיבות האסטרטגית של טאיוואן לארצות הברית תיפתח (וכבר נפתחה), כולל שאלת המחיר עבור טאיוואן; בכלל זה נשמעות כבר טענות בארצות הברית שטאיוואן כלל אינה אינטרס לאומי אמריקאי, ודאי לא לביטחון הלאומי; כמוכן, שאלת אנשי המפתח ששישפיעו על עמדת הממשל בסוגיה, למשל אילון מאסק, שלו אינטרסים מובהקים בסין גופא, עשויה אף היא להשפיע על גישת הממשל; ולסיום, ערעור מסוים של מערכות הבריתות המצומצמות של ארצות הברית

מקורות

- Atwood, K. (2023, August 31). *US approves first-ever military aid to Taiwan through program typically used for sovereign nations*. CNN. <https://tinyurl.com/5cds3t7r>
- Aum, F., Galic, M., & Vandenbrink, R. (2022, May 25). *Biden's Asia Trip Seeks to Revitalize Alliances, Focus on China*. USIP. <https://tinyurl.com/25r64cua>
- Bana, S. (2022, August 23). *Ukraine will not happen in Asia: America seeks to check China through Taiwan visit and Quad initiatives*. Asia Pacific Bulletin, 620, 1–2. <https://tinyurl.com/3ys55rmr>
- Brar, A. (2024a, February 2). *China's sudden flight route change puts Taiwan under pressure*. Newsweek. <https://tinyurl.com/ywmd88jm>
- Brar, A. (2024b, February 8). *US and Japan fight China in allied war game*. Newsweek. <https://tinyurl.com/munxdah4>
- Brown, D.G., & Churchman, K. (2019). Hong Kong impacts Taiwan elections. *Comparative Connections*, 21(2), 65–72, 135. <https://tinyurl.com/yc8z93kn>
- Brown G.C., & Lewis, B. (n.d.). *Taiwan ADIZ Violations*. <https://tinyurl.com/muruvemp>
- Brundage, C. (2023). The US-China semiconductor power-security dilemma: Decoupling the security and power struggles through the theory of Dr. Barry Buzan. *International Journal*, 78(4), 595–613. <https://doi.org/10.1177/00207020231213612>
- Cabestan, J. P. (2022). The COVID-19 health crisis and its impact on China's international relations. *Journal of Risk and Financial Management*, 15(3), 1–11. <https://doi.org/10.3390/jrfm15030123>
- Charbonneau, J., Heelis, K., & Piereder, J. (2015). *Putting air defense identification zones on the radar*. Centre for International Governance Innovation (CIGI) Graduate Fellows Series, Policy Brief, No. 1. <https://tinyurl.com/42fdkr3r>
- China Daily (2017, November 6). *决胜全面建成小康社会夺取新时代中国特色社会主义伟大胜利* [Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era—Delivered at the 19th National Congress of the Communist Party of China]. Xi Jinping, 18 October 2017. <https://tinyurl.com/2p9svtyc>
- China Daily (2024, December 11). *国台办：赖清德所谓“过境”本质上是“倚外谋独”*. [Taiwan Affairs Office of the State Council: Lai Qingde's so-called “transit” is essentially “relying on foreign countries to seek independence”]. <https://tinyurl.com/mr47e6t8>
- ChinaPower (2024a, May 23). *How is China responding to the inauguration of Taiwan's president William Lai?* <https://tinyurl.com/3wvhjpf7>
- ChinaPower (2024b, October 10). *Analyzing China's escalation after Taiwan president William Lai's National Day speech*. <https://tinyurl.com/4ckb3djs>
- Chong, J.I., Huang, D.W., & Wu, W.C. (2023). 'Stand up like a Taiwanese!': PRC coercion and public preferences for resistance. *Japanese Journal of Political Science*, 24(2), 208–229. DOI:10.1017/S1468109923000014
- Chung, L. (2024, March 12). *Beijing hits back after Biden White House seeks US\$100 million to boost Taiwan's cross-strait deterrence*. SCMP. <https://tinyurl.com/y3wpyf5f>
- Congress.gov, Library of Congress (2024, August 7). *Legislative Search Results*. <https://www.congress.gov/search>
- Cox, C. (2023, February 28). *U.S. House China panel holds first hearing after lawmakers push seven bills targeting Beijing*. CNBC. <https://tinyurl.com/5v9hbuuh>
- Dai, Y., & Luqiu, R.L. (2022). Wolf warriors and diplomacy in the new era: An empirical analysis of China's diplomatic language. *China Review*, 22(2), 253–283. <https://tinyurl.com/mhxhv73u>
- deLisle, J. (2018). United States-Taiwan relations: Tsai's presidency and Washington's policy. *China Review*, 18(3), 13–60. <https://tinyurl.com/27nw79z6>
- Denyer, S. (2016, January 21). *China responds to Taiwan elections with military drills, Facebook trolling*. *The Washington Post*. <https://tinyurl.com/y47vz69m>
- Dickey, L. (2019). Change and continuity in U.S.-Taiwan security ties. *Asia Policy*, 14(4), 18–25. <https://doi.org/10.1353/asp.2019.0058>
- Dickey, L., & Kent, M. (2024, November 27). *This is not the status quo you're looking for. War on the Rocks*. <https://tinyurl.com/yc6pf3wk>
- Dobias, P. (2024). Maritime militias: Disrupting naval operations in the Pacific theater and the case for intermediate force capabilities in the maritime domain. *Journal of Advanced Military Studies*, 15(2), 9–26. DOI:10.21140/mcu.20241502001
- Doston, J. (2022, August 24). *An overview of Chinese military activity near Taiwan in early August 2022, Part 1: Exercise closure areas and ballistic missile launches*. Global Taiwan Institute, Brief, 7(17). <https://tinyurl.com/3f289s35>
- Dotson, J. (2023, February 8). *Taiwan's "Military Force Restructuring Plan" and the extension of conscripted military service*. Global Taiwan Institute, Brief, 8(3), 2–3. <https://tinyurl.com/y66v889b>
- Dreyer, J.T. (2024). Taiwan's 2024 election. *American Journal of Chinese Studies*, 31(1), 59–70.
- DW (2022, December 26). *China sends 71 warplanes to Taiwan's air defense zone*. <https://tinyurl.com/3nj77dra>
- DW (2024, May 25). *China ends military drills near Taiwan*. <https://tinyurl.com/3cfufjrv>
- Ebbighausen, R. (2021, October 4). *China's Taiwan military incursions test the limits of airspace*. DW. <https://p.dw.com/p/41E8t>
- Everington, K. (2024, December 9). *China deploys nearly 90 naval ships, with some near Taiwan*. Taiwan News. <https://tinyurl.com/5n94bx8f>
- Eckl, D. (2021, November 23). *The erosion of the silicon shield: How changes to international semiconductor production threaten Taiwanese security*. Columbia Political Review. <https://tinyurl.com/2wtuv3e3>
- Forum on the Arms Trade (n.d.). *U.S. arms sales to Taiwan*. <https://tinyurl.com/57ubzsd2>

- Global Times (2024, December 9). *Chinese FM responds to whether PLA is holding drills around Taiwan island*. <https://tinyurl.com/yc7e5cpn>
- Grossman, D., Beauchamp-Mustafaga, N., Ma, L., & Chase, M.S. (2018, November 14). *China's long-range bomber flights*. RAND. <https://tinyurl.com/ywpxknjk>
- Guardian Staff (2024, December 1). Taiwan president stops in Hawaii during Pacific tour, drawing ire from China. *The Guardian*. <https://tinyurl.com/4puv6u9y>
- Guowuyuan [State Council] (2022, August 10). 台灣問題與新時代中國統一事業 [The Taiwan Question and China's Reunification in the New Era]. <https://tinyurl.com/bdfteue5>
- Guowuyuan xinwen bangongshi 国务院新闻办公室 (2019, July 24). 新时代的中国国防 [China's defense in the new era]. <https://tinyurl.com/mvj3wpyw>
- Hioe B. (2024a, April 10). Taiwan's former president meets Xi Jinping during China trip. *The Diplomat*. <https://tinyurl.com/4t77xwe2>
- Hioe B. (2024b, May 29). Despite protests, Taiwan's KMT, TPP pass controversial bills to expand legislative powers. *The Diplomat*. <https://tinyurl.com/4cz7ex8z>
- Holbig, H. (2018). China after reform: The ideological, constitutional, and organisational makings of a new era. *Journal of Current Chinese Affairs*, 47(3), 187–207. <https://doi.org/10.1177/186810261804700307>
- Hsiao, R. (2022, November 30). Implications of Taiwan's 2022 "Nine-in-One" local elections for 2024. *Global Taiwan Brief*, 7 (23). <https://tinyurl.com/mrxautrd>
- Insisa, A. (2016). Taiwan 2012-2016: From consolidation to the collapse of cross-strait rapprochement. *Asia Maior*, 27, 53-87. DOI:10.52056/9788867288861/03
- Insisa, A. (2019). Taiwan 2019 and the 2020 elections: Tsai Ing-Wen's triumph. *Asia Maior*, 30, 185-213. <https://tinyurl.com/5c3w5b6n>
- Insisa, A. (2021). No consensus across the strait: Chinese and taiwanese strategic communications in a contested regional order. *Asian Perspective*, 45(3), 503-531. <https://tinyurl.com/33jmee6k>
- Keegan, D.J., & Churchman, K. (2023). Tensions intensify as Taiwan-US IT cooperation blossoms. *Comparative Connections*, 24(3), 91-100. <https://tinyurl.com/424u4sm4>
- Kennedy, P., Sun, Y., Tatsumi, Y., & Town, J. (2022, May 25). 4 top takeaways from Biden's Asia trip. *Stimson Center*. <https://tinyurl.com/2w8njwjk>
- Köckritz, A. (2023, August 8). How tomorrow never comes: Russia's war against Ukraine and its impact on Taiwan. *European Council on Foreign Relations*. <https://tinyurl.com/6s4223mt>
- Koga, K. (2024). Tactical hedging as coalition-building signal: The evolution of Quad and AUKUS in the Indo-Pacific. *The British Journal of Politics and International Relations*. <https://doi.org/10.1177/13691481241227840>
- LaMattina L. (2024, April 6). Top US diplomat suggests AUKUS subs can be used in Taiwan conflict. *Taiwan News*. <https://tinyurl.com/37k6becs>
- London, B. (2024, February 1). US aircraft carriers lead 'large deck' exercises with Japan east of Taiwan. *CNN*. <https://tinyurl.com/bdhc8bcb>
- Lewis, B. (2023, March 23). 2022 in ADIZ violations: China dials up the pressure on Taiwan. *ChinaPower*. <https://tinyurl.com/yc62bvrp>
- Liu, R.C. (2022). From 'sticks' to 'carrots' and 'nets', then to 'needles': The evolution of the CPC's policy towards Taiwan. *China Report*, 58(1), 90-105. <https://doi.org/10.1177/00094455221074255>
- Mark, J., & Graham, N. (2023, November 17). Relying on old enemies: The challenge of Taiwan's economic ties to China. *Atlantic Council*. <https://tinyurl.com/3nrrc32k>
- MOFA - Ministry of Foreign Affairs, ROC (2022a, November 7). Lithuanian Trade Representative Office opens in Taiwan, heralding a new chapter in bilateral cooperation. <https://tinyurl.com/3zwfthv4>
- MOFA - Ministry of Foreign Affairs, ROC (2022b, December 28). US National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2023, and Consolidated Appropriations Act, 2023. <https://tinyurl.com/mvjzh36h>
- Ministry of Justice, PRC (2024, June 21). 两高三部“联合发布关于依法惩治“台独”顽固分子分裂国家、煽动分裂国家犯罪的意见。[The Supreme People's Court, the Supreme People's Procuratorate, and the ministries of public security, state security, and justice jointly issued an opinion on punishing "Taiwan independence" diehards for separatism and inciting separatist crimes in accordance with the law]. <https://tinyurl.com/5cu9fayu>
- Murphy, C., & McBride, C. (2024, February 17). China urges US to lift 'illegal' sanctions, ease travel concerns. *Bloomberg*. <https://tinyurl.com/3fx3k97c>
- Office of the President, ROC (1985, May 19). 總統就職演說 [President's inaugural speech]. <https://www.president.gov.tw/NEWS/22070>
- Office of the President, ROC (2024a, May 20). 總統發表就職演說 宣示打造民主和平繁榮的新臺灣 [The President delivered his inaugural speech declaring the building of a democratic, peaceful, and prosperous new Taiwan]. <https://tinyurl.com/2wdtcwbw>
- Office of the President, ROC (2024b, August 23). 八二三戰役勝利66週年 總統：決心守護臺澎金馬、捍衛中華民國 團結一致追求兩岸和平發展 [The 66th Anniversary of the Victory of the August 23 Campaign; President: Determined to protect Taiwan, Penghu, Kinmen and Matsu, defend the Republic of China, unite in the pursuit of cross-strait peace and development]. <https://tinyurl.com/2h7n8tfx>
- Office of the President, ROC (2024c, October 10). 團結台灣 共圓夢想 總統發表國慶演說 [Unite Taiwan and Realize Dreams; The President delivered a National Day speech]. <https://tinyurl.com/43fxnc6z>
- Office of the President, ROC (2024d, October 25). 古寧頭戰役75週年 總統盼國人銘記參戰前輩犧牲奉獻 團結一心對抗威脅 堅定信念守護家園 [On the 75th anniversary of the Battle of Guningtou, the President hoped that the people of the country would remember the sacrifices and dedication of their predecessors who participated in the war, unite as one to fight

- the threat, and strengthen their faith to protect their homeland]. <https://tinyurl.com/3cu74yru>
- Peterson, N., Sperzel, S., & Shats, D. (2024, May 24). *China-Taiwan weekly update, May 24, 2024*. Institute for the Study of War. <https://tinyurl.com/mra4h6wu>
- Reuters (2023, October 6). *Taiwan elects its own leaders so is already independent: presidential frontrunner*. <https://tinyurl.com/u2pk4adm>
- Reuters (2024a, May 20). *China commerce ministry bans some US firms from import, export activities*. <https://tinyurl.com/ykhvjexe>
- Reuters (2024b, May 21). *China sanctions ex-US lawmaker and supporter of Taiwan*. <https://tinyurl.com/353j3j66>
- Reuters (2024c, May 22). *China takes measures against 12 U.S. military-linked firms*. <https://tinyurl.com/3erw3b73>
- Reuters (2024d, December 12). *Taiwan closes emergency response centre, likely meaning Chinese drills over*. <https://tinyurl.com/36epaf9c>
- Rinehart, I.E., & Elias, B. (2015, January 30). *China's Air Defense Identification Zone (ADIZ)*. Congressional Research Service. <https://tinyurl.com/3z9936vs>
- Roth, A. (2024, July 17). *China suspends nuclear talks with US over arms sales to Taiwan*. *The Guardian*. <https://tinyurl.com/y88wyrky>
- Sacks, D. (2022, November 15). *What the Biden-Xi meeting means for U.S.-China relations*. CFR. <https://tinyurl.com/y2mh72ba>
- Sacks, D. (2024, January 17). *China responds to Taiwan's presidential election: Is Beijing biding its time?* CFR. <https://tinyurl.com/3wn7fsjy>
- Shan, S. (2024, December 10). *Taiwan places military on high alert*. Taipei Times. <https://tinyurl.com/m54h6vke>
- Stampfl, B. (2023). *The US Congress and Taiwan: Measuring American support quantitatively and qualitatively*. *Global Taiwan Brief*, 8(22), 13-15. <https://tinyurl.com/tx8zxukk>
- Taiwan Affairs Office of the Central Committee of the Communist Party of China and Taiwan Affairs Office of the State Council (2023, March 8). *外交部长秦刚就中国外交政策和对外关系回答中外记者提问 [Foreign Minister Qin Gang answered questions from Chinese and foreign journalists on China's foreign policy and foreign relations]*. <https://tinyurl.com/4t67yy4z>
- The Select Committee on the CCP (2024a, February 21). *Gallagher leads U.S. Congressional Delegation in visit to Taiwan*. <https://tinyurl.com/3xku55bj>
- The Select Committee on CCP (2024b, September 12). *China Week recap: Congress passes 25 bills to combat Chinese Communist Party threats* (Press release). <https://tinyurl.com/4zn3p94z>
- The White House (2022a). *Indo-Pacific strategy of the United States*. <https://tinyurl.com/276d542t>
- The White House (2022b, May 23). *Fact sheet: In Asia, President Biden and a dozen Indo-Pacific partners launch the Indo-Pacific Economic Framework for prosperity*. <https://tinyurl.com/3xpa3w5e>
- Tirpak, J.A. (2024, February 5). *First phase of Taiwan F-16V Program is complete*. Air&Space Forces Magazine. <https://tinyurl.com/2p8yv2y9>
- Trent, M. (2020) *Over the line: The implications of china's adiz intrusions in Northeast Asia*. Federation of American Scientists (FAS). <https://tinyurl.com/26w9es9t>
- Tsai, T., & Liu, T.T. (2017). *Cross-Strait relations and regional integration: A review of the Ma Ying-jeou era (2008–2016)*. *Journal of Current Chinese Affairs*, 46(1), 11–35. <https://doi.org/10.1177/186810261704600102>
- Tsai, W.H. (2024, April 30). *A revival of the tribute system? Taiwanese reactions to Ma Ying-jeou's visit to China*. ThinkChina. <https://tinyurl.com/3dnpzrt9>
- U.S. Department of Treasury (2023, September 22). *Treasury Department announces launch of economic and financial working groups with the People's Republic of China* (Press release). <https://tinyurl.com/msx9uv7z>
- U.S. DoD (2024, April 24). *Supplemental bill becomes law, provides billions in aid for Ukraine, Israel, Taiwan*. <https://tinyurl.com/2cf3zbs8>
- Waijiaobu外交部 (2022, August 5). *外交部宣布针对佩洛西窜台反制措施 [The Ministry of Foreign Affairs announced countermeasures against Pelosi's visit to Taiwan]*. <https://tinyurl.com/4zudud9d>
- Wang, F. (2022, December 27). *Taiwan extends mandatory military service to one year*. BBC. <https://tinyurl.com/3tcn483r>
- Wei, S., Yongxin, G., & Juan, C. (2023). *Layering ideologies from Deng Xiaoping to Xi Jinping: Tracing ideological changes of the communist party of China using text analysis*. *China: An International Journal*, 21(2), 26–50. DOI:10.1353/chn.2023.a898340
- Wu, H. (2023a, April 7). *China sanctions Reagan library, others over Tsai's US trip*. AP. <https://tinyurl.com/3zj3tnjy>
- Wu, H. (2023b, April 11). *China military 'ready to fight' after drills near Taiwan*. AP. <https://tinyurl.com/3r9bwj3n>
- Wu, H. (2023c, April 14). *China sanctions US Congress member for Taiwan visit*. AP. <https://tinyurl.com/yrbwwbe7>
- Wuthnow, J. (2017). *A brave new world for Chinese joint operations*. *Journal of Strategic Studies*, 40(1–2), 169–195. <https://doi.org/10.1080/01402390.2016.1276012>
- Xin Qiang (2020). *Selective engagement: Mainland China's dual-track Taiwan policy*. *Journal of Contemporary China*, 29(124), 535–552. <https://doi.org/10.1080/10670564.2019.1677363>
- Xinhua (2024 April 4). *Chinese FM spokesperson's remarks on phone talks between Xi, Biden*. <https://tinyurl.com/yybyte4j>
- Yu, V., & Adu, A. (2022, November 7). *China criticises British minister's visit to Taiwan for trade talks*. *The Guardian*. <https://tinyurl.com/43kk8wt7>
- Zhang, J.J., & Savage, V.R. (2020). *The geopolitical ramifications of COVID-19: The Taiwanese exception*. *Eurasian Geography and Economics*, 61(4–5), 464–481. <https://doi.org/10.1080/15387216.2020.1779773>
- Zhao, S. (2023). *Is Beijing's long game on Taiwan about to end? Peaceful unification, brinkmanship, and military takeover*. *The Journal of Contemporary China*, 32(143), 705–726. <https://doi.org/10.1080/10670564.2022.2124349>
- Zhonggong zhongyang (2021, November 16). *中共中央关于党的百年奋斗重大成就和历史经验的*

הערות

- 决议 [Resolution of the Central Committee of the Communist Party of China on the major achievements and historical experience of the Party in the past century]. <https://tinyurl.com/apd32xm7>
- Zhongguo Taiwan wang (2024a, December 9). 宋涛会见 2024两岸企业家峰会年会与会台湾企业家代表 [Song Tao met with representatives of Taiwanese entrepreneurs attending the 2024 Cross-Strait Entrepreneurs Summit Annual Conference]. <https://tinyurl.com/35zs93x8>
- Zhongguo Taiwan wang (2024b, December 18). 跨越海峡的“橄榄枝”，是两岸的真切民意 [The “olive branch” across the strait is the sincere public opinion of the two sides of the strait]. <https://tinyurl.com/h8as2vc5>
- Zhongguo Taiwan wang (2024c, December 19). 马英九开启第三次大陆行 [Ma Ying-jeou started his third mainland trip]. <https://tinyurl.com/y2anffzj>

- 1 בין המסמכים המכוננים של תפיסות אלה, כפי שהתגבשו לאורך כהונתו השנייה של הנשיא שי אדג'יש את “ההחלטה של הוועדה המרכזית של המק”ס על ההישגים העיקריים והניסיון ההיסטורי של המפלגה לאורך מאה שנות מאבק” (中共中央关于党的百年奋斗重大成就和历史经验的决议, משנת 2021, שמשרטטת את ההתפתחות ההיסטורית של סין (בראי המק”ס כמובן), בדרך אל השיא של “העידן החדש” על משמעויותיו, גם בזירה העולמית. ראו Zhonggong zhongyang, 2021.
- 2 טאיוואן אומנם לא הייתה אמורה להיות חברה ב־TPP בשלב הראשון, אולם דיונים על הצטרפות עתידית עמדו על הפרק.
- 3 חלק מהעסקאות התעכבו אך לא בוצעו בימי ממשל טראמפ, אך אין זה דבר חריג בסוג עסקאות כזה עם טאיוואן.
- 4 ה־ADIZ של טאיוואן, יפן, וקוריאה הדרומית נקבע על ידי ארצות הברית עוד בשנות ה־50, כאשר המושג ADIZ נכנס לשימוש (בהקשר של המלחמה הקרה). האזורים הללו עברו התאמות וכן היו סוגיות חקיקה לאחר מכן. יצויין כי “קו האמצע” במצר בין סין העממית לטאיוואן החל את דרכו בשנות ה־50, ולמרות שבתאוריה ה־ADIZ של טאיוואן, כפי ששורטט על ידי האמריקאים, חודר עמוק אל תוך גבולות סין העממית היבשתית, בפועל קו האמצע נתפס כתוחם את ה־ADIZ הטאיוואני לכיוון סין. ראו גם Charbonneau et al., 2015; Rinehard & Elias, 2015.
- 5 IPEF – Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity היא יוזמה שהשיק הנשיא ביידן במאי 2022, בעת ביקורו במזרח אסיה. היוזמה אמורה הייתה לחבר כ־14 מדינות, מארה”ב ועד הודו במרחב האינדו־פסיפי, להדיר את סין העממית ולשמש אלטרנטיבה ליוזמת ה־TPP של אובמה, שאותה נטש טראמפ עם עלייתו לשלטון. באמצעות הסכמים כלכליים ודיפלומטיים יוזמה זו אמורה, לכשתממש, להגביר את הסחר בין המדינות; את שרשראות האספקה; את העיסוק בסוגיות אקלים, אנרגיה ותשתיות; ואת המאבק בשחיתות (The White House, 2022b).
- 6 “מגן הסיליקון” הוא רעיון שהתפתח מתחילת שנות ה־2000, ובבסיסו ההנחה כי מכיוון שטאיוואן הפכה לחוליה חיונית בשרשרת הייצור והאספקה של שבבים, ובייחוד שבבים מתקדמים, הרי גם העולם, התלוי בכך, יצא להגנתה במקרה של מתקפה עליה, וגם סין העממית עצמה, שזקוקה לשבבים מטאיוואן, תימנע מלהתקיף את טאיוואן.
- 7 The United States House Select Committee on Strategic Competition between the United States and the Chinese Communist Party